

Kéthetente megjelenő magazin | ára: 850 Ft | 88. évfolyam, 5-6. szám | 2023. február 5-12. | Evangélikus.hu

EVANGÉLIKUS Élet

Áldással
a közös útra

Örömhírhirdetés
könyvben, újságban
és rádióban

A mi Sándorunk
nyomában

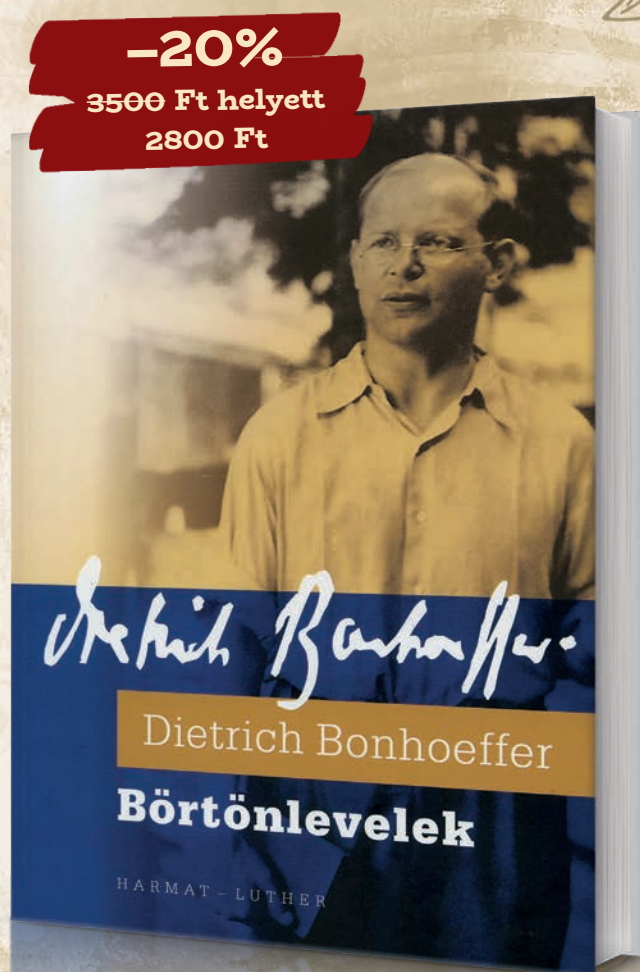
Egymásra találás Isten kegyelméből
Házasság heti riport szeretetről, új esélyről, háláról

A hónap könyve

**AKI SZEMBE MERT SZÁLLNI
HITLER HATALMÁVAL**

117 ÉVE
SZÜLETETT
DIETRICH
BONHOEFFER

” Közben eltelt már a nap, és bízom abban,
hogy bennetek is éppen olyan békesség honol,
mint én bennem; sok jót olvastam,
s szép gondolatok és remények töltöttek el.

Egy mélyen gondolkodó teológus levelei a fogságból

✉ 1085 Budapest, Üllői út 24. ☎ +36 1 317-5478 ☎ +36 20 824-5518
@kiado@lutheran.hu

 **LUTHER
KIADÓ**

LUTHERKIADO.HU

ÉVFORDULÓK, ESÉLYEK

Bizonyos tekintetben különleges lapszámot tart kezében a kedves olvasó, hiszen ezúttal több kiemelt témát is kínálunk.

Elsőként a házasság hetét helyeztük a fókuszba. A programsorozatot ez évben február 12–19. között rendezik meg. Ennek apropóján Kovács Barbara lelkész nő mutatja be az evangélikus egyházi esküvők hátterét. A *Cantate* rovat vezetője, Ecsedi Zsuzsa személyes hangú írásában az egyházi esküvők zenei szolgálatáról és a választható muzsikákról szól. Bár a házasság hetének az idén sincsenek kinevezett követei, „arcai”, lapszámunkból mégsem hiányzik a házaspáros riport – nem tündérmesét osztunk meg olvasóinkkal, hanem egy megpróbáltatások utáni, Isten kegyelméből megkapott új esély történetét hoztuk el.

A Magyarországi Evangélikus Egyház ez évben emlékezik meg Radvánszky Albert egyetemes egyházi és iskolai felügyelőről, beiktatásának századik, lemondatásának hetvenötödik és halálának hatvanadik évfordulóján. Ez adja második kiemelt témánkat. Radvánszky báró életútjára Mirák Katalin történész tekint vissza, a magyar történelem és egyháztörténet e fontos alakjának mai jelentőségéről pedig Pröhle Gergely országos felügyelő szól.

Az elsőik között járhattuk be a Petőfi-emlékévként alkalmából az Evangélikus Országos Múzeumban nyílt kiállítást; szeretettel és lelkesedéssel ajánljuk olvasóink figyelmébe.

„Istennek azt az igényét, hogy az életem része szeretne lenni, nemcsak a szószéken, hanem a katedrán is megtapasztalom” – mondta lapunknak Szomju Tamás. A Vasi Egyházmegye beosztott lelkésze tavaly októberben kezdte meg szolgálatát, miután elvégezte az Evangélikus Hit-tudományi Egyetem másoddiplomás képzését; interjúorozatunk legújabb részében őt kérdeztük elhívásáról.

■ KÉZDI BEÁTA

Örömhírhirdetés könyvben, újságban és rádióhullámokon

A reformáció korában Luther Márton újító gondolataival a földi munkavégzést az Isten által szentesített értékek körébe emelte. Róla elnevezett kiadónk néhány munkatársát kérdeztük a konfirmáció és az elköteleződés évének elején és apropóján elhívásukról és munkájukról.

27. oldal

A mi Sándorunk nyomában

Különleges szemszögből mutatja be a kétszáz éve született Petőfi Sándort az Evangélikus Országos Múzeumban *A mi Sándorunk – Petőfi az evangélikus oktatás útvesztőiben* címmel nyílt időszaki kiállítás. Az ötletes és látványos interaktív tárlaton egy fura gép segítségével még „ő maga” is megszólal.

31. oldal

Nem tündérmese – Isten kegyelme

Elválnak lenni sok esetben még ma is stigma. A házasság hete alkalmából ezért most rendhagyó módon egy olyan erős gyülekezeti kötődésekkel bíró házaspárral beszélgetünk, amelynek tagjai komoly érzelmi trauma és válás után erősítik újra a kiemelt felelőségek és férjek táborát.

23. oldal

TARTALOM

Forrás • Láthatóan evangélikus, Oratio oecumenica	4
A vasárnap igéje • Balicza Iván	5
Forrás • Új nap – új kegyelem • Seben Glória	6
A hónap igéje – február • Balicza Iván	7
Krónika • Hírek, tudósítások	8
Égtájéoló • Szemerei János püspök írása	14
Az igehirdető műhelyében • Az íróasztalnál: Gerőfi Gyuláné Brebovszky Éva	16
Élő víz • Gáncs Tamás rovata	17
Interjú • Egy kémia–német szakos tanár útja a Luther-kabátig	18
Jegyzet • Foglalkozása: őszinte • Balczó Mátyás írása	20
Jegyzet • Pillanatképek • Füller Tímea írása	21
Fókusz • Esküvő evangélikus templomban	22
Fókusz • Balicza Klára és Jenei Róbert egymásra találásának története	23
Cantate • Esküvő és muzika	26
Fókusz • Luther kiadós munkatársak az elköteleződésről	27
Kultúrkörök • Johann Sebastian Bach zenéjének teológiai mélységeiről	30
Kultúrkörök • Az Evangélikus Országos Múzeum Petőfi-kiállításán jártunk	31
Ifjúság • Mindig poén? • Hegedűs Attila rovata	34
Kultúrkörök • Hitvalló művészet a Múcsarnokban	36
Jegyzet • Radvánszky Albert mai szemmel • Pröhle Gergely írása	38
Múltidéző • Mozaikok egy báró életéből	39
Krónika • Hírek, tudósítások	42
Forrás • Oratio oecumenica	44
A vasárnap igéje • Smidéliusz Gábor	45
Forrás • Új nap – új kegyelem • Korányi András	46

LÁTHATÓAN EVANGÉLIKUS

Dénes Gyuláné Csaba Piroska nyugalmazott tanár – Budapest. „Légy hű mindhalálig, és neked adom az élet koronáját.” (Jel 2,10b) Ezt az ígét kaptam Kemény Lajos esperestől konfirmációmra 1951-ben. Az esküvőm is a Fásorban volt, Szirmai Zoltán esketett. Nagy ajándék volt számomra a fasori ifjúsági kör, ahol Balogh Péter orvos pásztorolt bennünket a mindenkori segédlelkészekkel együtt. Igaz barátokra leltem, és komoly segítséget kaptam az Istenben való hitem erősítéséhez, a Bibliával való ismerkedéshez. Vidámak voltunk, boldogok. Minden vasárnap ott ültem a karzaton, és hallgattam Peskó Zoltán orgonaművész csodálatos orgonájátékát. Ma is fülemben csengenek az általa játszott Bach-dallamok.

Később a Huszár Gál könyvesboltban vállaltam szolgálatot, otthonom a Deák téri gyülekezet lett hosszú éveken át. Súlyos betegségeim miatt ma már nem tudok templomba járni, de a technika isteni ajándékként lehetővé tette, hogy minden vasárnap Debrecenbe „menjek” templomba, s együtt énekeljek a gyülekezettel. Hiányzik a gyülekezeti közösség, a személyes részvétel egyházi alkalmakon, de így is megmaradtam evangélikusnak, és lélekben ma is letérdelek az oltár előtt. Mert tudom, hogy az ember tartozhat bármely felekezethez, élhet közösségben vagy magányosan, Jézus velünk van minden napon a világ végezetéig.

Az evangélikusok mai arcképcsarnoka az interneten a Lathatoan.reblog.hu és a [Facebook.com/lathatoan.evangelikus](https://www.facebook.com/lathatoan.evangelikus) címen érhető el.

Kisorsoltuk a nyereményeket

Az *Evangelikus Élet* 2022. december 18. – 2023. január 1-jei számában megjelent bibliai totót helyesen megfejtő olvasóink között kisorsoltuk a nyereményt, *A fény felé – Lelki útravaló az év minden napjára* című könyvet. A szerencse Péter-Szarka Lászlóné olvasóknak kedvezett. A totó helyes megoldása: I. – 2; II. – X; III. – 1; IV. – 1; V. – X; VI. – X; VII. – X; VIII. – 2; IX. – 2; X. – 1; XI. – 2; XII. – X; XIII. – 2; XIV. – 1; XV. – 1; XVI. – 1; XVII. – 2; XVIII. – 2; XIX. – X; XX. – X.

Az ugyanebben a lapszámunkban közölt keresztrejtvény helyes megfejtői között Koczor Tamás *Ráérős történetek* című kötetét sorsoltuk ki; nyertesei Milán Dániel és Levente. A helyes megfejtés: „Dicsőség a magasságban Istennek, és a földön békesség, és az emberekhez jóakarát.” (Lk 2,14) Köszönjük a beküldött megfejtéseket; a nyerteseknek gratulálunk. (A szerk.)

ORATIO OECUMENICA

Mennyei Atyánk! Köszönjük, hogy ígéd ma is megszólít és elgondolkoztat bennünket. Jó tudni és megtapasztalni, hogy neked gondod van minden emberre és az egész világra, amelyet alkottál. Segíts, hogy felismerjük akaratodat, és munkatársaidként végezzük a ránk bízott feladatokat. Légy mindazokkal is, akikre a vezetés felelősségét bízta.

Urunk! Szavad, amely ígédben és az igehirdetésben eljut hozzánk, az élet szava. Könyörgünk egyházadért és mindazokért, akik egyházadban ígédet hirdetik. Segíts, hogy mindig tisztán és igazán adják tovább a rájuk bízottaknak azt, amit Szentlelked által kijelentesz. Szent egyházad minden tagjának adj tiszta látást, bölcsességet és bátorságot ahhoz, hogy szóljanak, amikor szólni kell, és hallgassanak, amikor hallgatni kell. Ne engedd, hogy hamis tanítások fertőzzék életünket és a veled való kapcsolatunkat.

Őrizz meg bennünket a kísértések közepette is, és ne engedd, hogy azok, akiket a keresztség által gyermekeiddé fogadtál, letérjenek a te utadról.

Áldd meg a házastársakat és a családokat! Add, hogy betöltsék hivatásukat teremtett világodban. Segítsd, hogy tisztességgel és becsülettel végezzék munkájukat, egymást szeressék és becsüljék. Add békességedet is, hogy az ellentéteket, viszályokat a tőled kapott bölcsességgel és világsággal tudják megoldani.

Légy mindazok támasza, akik segítségre szorulnak. Légy társa az egyedül lévőknek, orvosa a betegeknek. Légy a haldoklók reménye és a gyászolók vigasztalója. Erősítsd a bizonytalankodókat és bátorítsd a kételkedőket. Szenteld meg és újítsd meg gyülekezetünket és egész anyaszentegyházadat, hogy sóként és világosságként éljen és szolgáljon a világban a te dicsőségedre és embertársaink javára az Úr Jézus Krisztus által. Ámen.

HETVENED VASÁRNAP – ÉZS 1,12–17

Vizet prédikál és bort iszik

Lehet-e bűnt elkövetni azzal, hogy részt veszünk az istentiszteleten? Erre az abszurd kérdésre mai igényben Isten azt a választ adja, hogy lehet. Van egy szó-lás, amelyet eredetileg papokra, de átvitt értelemben a képmutató emberre szoktak mondani: „Vizet prédikál, bort iszik.” Ezzel a szólással lehet összefoglalni Isten vádját népének az istentiszteletéről.

Ézsaiás idején Izráelben ugyan jól mentek a dolgok, de ez teret nyitott az ügyeskedők, a korruptak, a kíméletlenek számára. Magas adók, bedőlt hitelek, elárverezett földek, házak tették szegénné a népet, a gazdagokat viszont, akik hatalmukkal és befolyásukkal visszaélve megszerezték a szegények vagyonát, még gazdagabbá.

Az emberek semmibe vették Isten parancsait, és mindezt azzal fedezték, hogy azt mondták: mi eleget teszünk Istennek a templomban, a hétköznapok viszont a mieink. Istennek nem volt helye a mindennapi életfolytatásban. Közben pedig folyt az istentiszteleti élet. Áldozatokat mutattak be, hálát adtak Istennek a jólétükért, a sikeres üzleteikért, de eszükbe sem jutott, hogy honnan, milyen könnyörtelen és törvénytelen, bűnös módon, a többiek kárára gyarapítják vagyonukat.

Erről szól a próféta: Istennek nem tesz mindez, sőt elítéli. Ti vizet prédikáltok és bort isztok!

Ránk is vonatkozik. A vallásosság és a hétköznapi élet közötti ellentmondás fölötti ítélet ez. Az Ézsaiás próféta által megszólaltatott ítélet kétezer-nyolcszáz év után ránk is vonatkozik.

Mi történe, ha ma valaki az istentiszteleten elkezdene kiabálni: „Minek jöttetek ide? Azt hiszitek, hogy azzal rendben van minden, hogy templomba jártok? Én nem ezt a másfél órát kérem tőletek, hanem azt, hogy az egész életetek istentisztelet legyen. Azt, hogy a munkátokban, az üzleti dolgaitokban, a családi életetekben, az emberi érintkezéseitekben is keresztények legyetek. Hiábavaló az ünneplés, még ha a legnagyobb egyházi pompával, zenével, szép liturgiával, díszes öltözettel akarjátok is ünnepélyesebbé tenni – a törvény megtartása nélkül!”

Izráel életében nem érvényesült a törvény és az igazság, az Isten jó rendje és akarata. A mi életünkben érvényesül-e? Halljuk meg Ézsaiástól Isten üzenetét: ha a hétköznapjainkban igazságtalanságok és törvényteleniségek, kapzsiság és erőszak, önzés és szeretetlenség uralkodik, akkor nem lehet tiszta az ünnepünk, nem lehet szent az istentiszteletünk.

Ézsaiás nem az istentisztelet ellen szól. Nem azt mondja, hogy akkor nem kell templomba járni, hanem azt, hogy nem

”

kell vizet prédikálni és közben bort inni. Nem az istentiszteletet kell megváltoztatni, elhagyni vagy éppen még szebbé, még ünnepélyesebbé tenni, hanem az életünket kell megváltoztatni Isten akarata szerint. Ha az életünket rendbe hozzuk, akkor az ünnepeink, az istentiszteleteink is kedvesek lesznek Isten előtt.

Jézus azt mondta erről: „Ha tehát áldozati ajándékot az oltárhoz viszed, és ott jut eszedbe, hogy atyádfiának valami panasza van ellened, hagyd ott ajándékodat az oltár előtt, menj el, békülj ki előbb atyádfiával, és csak azután térj vissza, s vidd fel ajándékodat.” (Mt 5,23–24)

KÉPUNK ILLUSZTRÁCIÓ - FOTÓ: FREEPIK.COM

Régi szép és jó szokás volt – az a gyanúm, manapság nem sokan gyakorolják –, hogy amikor valaki úrvacsoravételre készült, előtte sorban bocsánatot kért házastársától, gyermekeitől, szüleitől és mindazoktól, akiket megbántott.

Az istentiszteletnek az a célja, hogy segítsen nekünk, hogy a hétköznapjaink, az egész életünk istentiszteletté legyen. Istent akkor tiszteljük a hétköznapokban, ha az istentiszteleten hallott igéjét megtartjuk, a lelkiismeretünkben megszólaló hangjára figyelünk, ha a velünk élő emberekhez a jézusi szeretettel fordulunk. Ahol megszűnik az önzés, az erőszakoskodás, a mások feletti uralkodás, a hatalommal való visszaélés, ott kivirul az élet: a családban, a munkahelyen, a baráti, ismerősi kapcsolatokban, a közösségekben, a társadalomban. Akkor majd újra kedvét fogja találni Isten, és mi is kedvünket fogjuk találni az istentiszteletekben.

■ BALICZA IVÁN

Imádkozzunk! Urunk, munkáldj bennünk Szentlelkeddel, hogy készséggel fogadjuk és megtartsuk igédet!

Új nap – új kegyelem

Vasárnap (február 5.) *Nézzétek meg az égi madarakat: nem vetnek, nem is aratnak, csűrbe sem gyűjtenek, és a ti mennyei Atyátok táplálja őket. Nem vagytok-e ti értékesebbek azoknál?* Mt 6,26 (Préd 7,14; Mt 20,1–16; Fil 2,12–13; Zsolt 62) Tél van. Ilyenkor novembertől áprilisig én is ügyelek rá, hogy a madáretetőből ne fogyjon ki a mag, az ágakról a faggyúgolyó. Aztán gyönyörködöm kis szárnyas vendégeimben. Jézus szerint a kisebből lehet következtetni a nagyobbra. Ha a madár is ilyen fontos lehet, mennyire fontos egy ember! Ha én is eszköze lehetek az isteni gondviselésnek, mekkora az a gondviselés valójában! Ha én tudok örvendezni az élet csodájának, mennyivel inkább az Isten!

Hétfő (február 6.) *Csalárdabb a szív mindennél, javíthatatlan; ki tudná kiismerni?! Én, az Úr vagyok a szívek ismerője, a vesék vizsgálója, mindenkivel úgy bánok, ahogyan élete és tetteinek gyümölcse szerint megérdemli.* Jer 17,9–10 (Gal 6,9; Lk 19,1–10, 1Móz 19,1–14) Sokunknak félelmetes a gondolat, hogy az Úr teljes mélységünkben ismer minket: látja minden hibánkat, rossz döntésünket, szándékos és tudattalan vétkeinket. De mégis: nem félelmetesebb az, hogy én magam nem ismerem a saját szívemet? Hiszen olyasmit is teszek, amit papíron – vagy embertársam életében – könnyen elítélek. Az Igaz Bíró, az Úr fog azonban végső ítéletet mondani. Milyen jó, hogy tudhatjuk: nemcsak vétkeinket, hanem az értünk meghalt Jézus Krisztust is kristálytisztán látja. Jézus keresztfája „Szentlélekkel gyümölcsözik”, ahogy a népdal szól. Hála, hogy a mi életünk is gyümölcsstermővé válhat őbenne!

Kedd (február 7.) *Ha megmaradtok énbennem, és beszédeim megmaradnak tibennetek, akkor bármit akartok, kérjétek, és megadatik nektek. Az lesz az én Atyám dicsősége, hogy sok gyümölcsöt teremtek, és akkor a tanítványaim lesztek.* Jn15,7–8 (Ézs 55,10–11; 5Móz 7,6–12; 1Móz 19,15–29) A mai ige a tegnapi folytatása. A szőlő akkor tud teremni, ha részesül az éltető nedvességből és tápanyagokból. A vesszőnek a szőlő tövén kell maradnia, hogy ez megtörténhessen. Jézus beszéde a mi ételünk és italunk, ebből táplálkozik egész életünk. Hallgassuk, hogy őhöz hasonlóan mi is belenövekedjünk az Atya akaratába, és úgy imádkozhassunk, ahogyan az Isten Lelke súgja nekünk. Így nem saját önző kívánságainkkal fogunk előhozakodni, hanem Isten szívére hangolódunk rá.

Szerda (február 8.) *Mindenkor örüljétek, szüntelenül imádkozzatok...* 1Thessz 5,16–17 (Zsolt 33,21; Róm 4,1–8; 1Móz 19,30–38) Mégis hogyan lehet állandóan örülni, és hogyan imádkozhatnánk szünet nélkül? Annyi tennivalónk van, hogy

ki sem látszunk belőle. Ahogyan levegőt venni és kifújni nem felejt el az ember, és nem is mondhatja, hogy nincs rá ideje, ugyanígy vagyunk az imádsággal is: ez a lélek lélegzetvétele, hogy Isten öröme minden pillanatban átjárhassa. Nem a vidámság vagy a mulatság, hanem az a mély öröm és békeség, amelyet a világ nem adhat meg, de nem is vehet el. Kezdjük most! Akár szavak nélkül, a csönd apró rezdüléseiben tanuljunk meg jelen lenni Isten jelenlétében!

Csütörtök (február 9.) *Csend legyen az én Uram, az Úr előtt! Mert közel van az Úr napja...* Zof 1,7 (Mt 24,44; 1Kor 3,[1–3]4–8; 1Móz 21,1–21) Olyan világban élek, amelyben állandósult a láрма. Nemhogy Isten hangját, de még a saját gondolataimat is alig hallom. Egyszer azonban el kell némulnia minden nyelvnek, el kell hallgatnia minden zajnak, és meg kell, hogy szólaljon az Isten szava. Ráadásul nem tudhatom, hogy mikor jön el ez a nap. Add meg, Uram, hogy ez a csend és a te igéd mindennap megtaláljon engem, és ne a legutolsó napon lepjen meg!

Péntek (február 10.) *Milyen kedves annak az érkezése, aki örömhírral jön a hegyeken át! Békeséget hirdet, örömhírt hoz, szabadulást hirdet. Azt mondja Sionnak: Istened uralkodik!* Ézs 52,7 (Ef 6,15; Mal 3,13–18; 1Móz 22,1–19) Amikor Jézus megérkezett valahova, általában örömmel fogadták. Alig várták, hogy részesüljenek azokból az isteni kincsekből – békeség, öröm, szabadulás –, amelyeket magában hordozott. Vajon az én érkezésemnek örül így valaki? Érzik az emberek, hogy én nem elmúló, megrozsdásodó, elrothadó, darabjaira széteső holmikát hordozok, hanem az örök élet jó hírért? Fogyasztói kultúránk rabjaiként mélyen vágyik erre minden ember. Hadd legyenek, Uram, a te örömhírvivőid!

Szombat (február 11.) *Ha tehát a Fiú megszabadít titeket, valóban szabadok lesztek.* Jn 8,36 (Zsolt 142,8a; 1Kor 1,26–31; 1Móz 23,1–20) Erich Fromm [német szociálpszichológus, pszichoanalitikus, szociológus; 1900–1980 – a szerk.] szerint kétféle szabadság létezik: a szabadság valamitől és a szabadság valamire. Talán ezért is menekülünk olyan sokszor a valódi szabadság elől: érezzük, hogy nem maradhatunk benne passzívan, hanem cselekvésre szólít bennünket. Az igazi szabadság, amelyet Jézus Krisztus hoz, megszabadít a félelemmel átitatott rabszolga kényszer-cselekvésétől. Ugyanakkor felszabadít az Isten akaratába belesimuló jó cselekvésére. Im már nem rettegéssel, hanem örömmel, Isten gyermekeiként szolgálhatjuk az Urat. Kérjük ezt a szabadulást ma!

■ SEBEN GLÓRIA

Nevet vagy kinevet?

Nebet vagy kinevet – nem mindegy. Azért adtam ezt a címet a február havi ígéről szóló áhítatnak, mert van ebben a szövegben egy nehézség, amelynek a tisztázásával kell kezdenünk. Aki a német nyelvű *Losungot* (bibliaolvasó *Útmutatót*) is olvassa, az meglepődik, mert abban egészen más értelmezésben találkozunk ezzel az igével. Ott úgy olvassuk: „Isten nevetést szerzett nekem, és aki csak hallja, velem együtt nevet.”

Az egyes bibliafordítók, akik nálam sokkal jobban ismerik a héber nyelvet, maguk sem egységesek abban, hogy az itt szereplő szót milyen értelemben kell fordítani. Többfajta nevetés van, és a fordítók mintha nem tudnának dönteniről, hogy itt melyikről van szó. Vannak, akik a nevetés mellett döntenek, és vannak, akik a kinevetés mellett. Az első esetben Sára ujjongása, öröme szólal meg, a másodikban viszont arról a megszegyenülésről van szó, amelyet az okoz, hogy környezete kineveti őt, amiért ilyen öreg létére gyermeket szült.

Ábrahám és Sára történetének ismeretében nem meglepő, hogy a Biblia sok fordítója inkább a Sára örömet, háláját, ujjongását hangoztató változat mellett foglalt állást. A legrégebbi görög, majd a latin fordításban, aztán Luther fordításában és a legújabb német fordítású, általánosan használt szövegben (*Einheitsübersetzung*), Károli Gáspár vizsolyi Bibliájában és a katolikus Bibliában is úgy olvassuk, hogy „Isten nevetést (avagy: örömet) szerzett nekem”. Vagyis vidámmá tett, örömet, jókedvet adott. Más fordításokban, így az általunk használt új fordítású Bibliában ellenben az áll: „Nevetségessé tett engem az Isten, kinevet mindenki, aki csak hallja.” Ennek az lenne az értelme, hogy Isten Izsák születésével megszegyeníti Sárát, aki nevetett Isten ígéretén. Most az válik mások előtt nevetés tárgyává, aki korábban kinevette Istent – értelmezi a szöveget ez a fordítás. Isten fricskája ez.

A lehetőségek közül én inkább az elsőt látom a helyzethez illőnek. Mert valószínűbbnek tartom, hogy Sára itt arról beszél: Isten kegyelme megvigasztalta, megörvendeztette, és mindenki, aki hall erről a csodáról, vele együtt fog örülni. Hiszen miért is panaszkodna, amikor ilyen öröm érte? Isten ígérete, amelyet Sára kinevetett meddőségének keserűségében, mégis beteljesedett, és olyan örömet hozott neki, amely önfeledt nevetést fakaszt. Talán az is e mellett az értelmezés mellett szól, hogy az Izsák név, amelyet Ábrahám Isten paran-

csára adott a fiúnak, azt jelenti: „ő nevet”. Nevet, mert most már tudja, hogy Istené az utolsó szó.

Isten ígéreteinek beteljesedése örömet hoz tehát a megkeseredett, sokat szenvedett, csalódott ember szívébe. Itt is az válik igazzá, amit a zsoltáros mond: „Akik könnyezve vetettek, ujjongva fognak majd aratni. Aki sírva indul, mikor vetőmagját viszi, ujjongva érkezik, mikor kéréit hozza.” (Zsolt 126,5–6) Isten hűséges, megbízható, és beteljesíti ígéreteit. Lehet, hogy hihetetlen, lehet, hogy sokáig kell várni, de végül megtörténik, amit mondott. És meglátjuk, hogy a keserűség is, a próba is a javunkra fordul. Ez a nevetés, amelyet Isten éb-

reszt szívünkben, a legnagyobb és legtisztább öröm. Az az ember, aki kitart a hitben, bízik Isten ígéreteiben még akkor is, ha egyelőre nem lát ezebből sokat, megtapasztalja ezt az örömet.

Ezt ígéri nekünk Jézus. Ő legyőzte a bűnt, a kísértőt, a halált, legyőzött minden akadályt, amely köztünk és Isten között áll. Ezt mind a kereszten tette. Azon a kereszten, amely emberi szem előtt kudarc, és amelyen némelyek nevetnek, gúnyolódnak, csúfolódnak. Jézus pedig eltűri, elszenved, és hallgat. Mert mindez nem érinti az ő győzelmét. Ugyanígy nevelték ki az első keresztényeket is. Pál apostol mondja: a kereszt a zsidóknak botránkozás, a görögöknek

bolondság. Ma is vannak, akik kinevetik és kigúnyolják a hívő embert, a kereszténységet, az egyházat. De így folytatja az apostol: „...de maguknak az elhívottaknak, zsidóknak és görögöknek egyaránt, az Isten ereje és az Isten bölcsessége” a megfeszített Krisztus (1Kor 1,22–24). A világ tehát azt mondja: nevetségessé, szegyetlen, idióta; mi pedig azt mondjuk: ez a győzelem. Krisztusnak, a feltámadottnak a győzelme.

A középkori egyházban volt egy szokás, *risus paschalis* volt a neve. Húsvéti nevetést jelent. Az istentiszteleten az igehirdető vicces történeteket mondott; leggyakoribb témájuk az ördög pórul járása, megszegyenülése volt. A gyülekezet pedig önfeledten kacagott, és ünnepelte a győztes Krisztust. Bárcsak mi is tudnánk így örülni és nevetni, ahogyan Sára, ahogyan a régi egyház! Hiszen mi is megtapasztalhatjuk, átélhetjük azt az örömet, amelyet Isten szeretete ajándékoz nekünk. Bárcsak szívünk teljességéből énekelnénk (EÉ 571,1): „Olyan örömet, mint a forrás, / Olyan örömet, mint a forrás / [...], / Olyan örömet kaptam tőled, Istenem.”

■ BALICZA IVÁN

„Akkor
ezt mondta Sára:
Nevetségessé tett
engem az Isten,
kinevet mindenki,
aki csak hallja.”
(1Móz 21,6)

Megélni az irgalmasságot

Imaheti nyitány a Kálvin téren

A budapesti Kálvin téri református templomban kezdődött január 15-én az idei ökumenikus imahét. Az országos nyitó istentiszteleten Erdő Péter bíboros, prímás, esztergom-budapesti érsek mondott szentbeszédet, ígét hirdetett Fabiny Tamás, a Magyarországi Evangélikus Egyház elnök-püspöke. Részt vett az istentiszteleten Novák Katalin köztársasági elnök is.

Erdő Péter *Máté evangéliuma* 25. részének 31–40. verse alapján elmondott szentbeszédében arról szólt, hogy a dicsőség trónusán maga az Isten trónol, aki majd mérleget von az egész világtörténelemből, és aki mindannyiunknak az életét is kiértékeli.

A bíboros felhívta a figyelmet: Isten „nem elsősorban egyik vagy másik cselekedetünket akarja csupán irányítani, hanem az egész életünket. [...] ő kormányozni akarja a mi tetteinket, a mi szabad emberi tetteinket, a mi szívünket is. És ez az, aminek az uralmát véglegesen és nyilvánvalóan majd az utolsó napon fogja átvenni. Erről szól a mostani evangélium.”

Szükség van arra, hogy Jézus már most elkezdjen a szívünkben uralkodni – hívta fel a figyelmet Erdő Péter. Újra meg újra kérni kell őt, hogy vegyük észre a helyzeteket, amikor ő szól hozzánk, amikor ő vár tőlünk valamit.

Az ünneppel gyakran együtt jár az ünneprontás, erről szól a prédikáció alapigéjében (Ézs 1,12–18) Ézsaiás is: azokra

világít rá, akik képmutató módon mutatják be az áldozatot, akik a hitéletüket, a vallásosságukat úgy élik meg, hogy csak a külsőségre törekednek – fogalmazott ígét hirdetésében Fabiny Tamás, hangsúlyozva, hogy nem Ézsaiás az ünneprontó, ahogyan az evangéliumi történetben sem Jézus az, amikor kiűzi a kufárokat a templomból.

A Magyarországi Evangélikus Egyház elnök-püspöke rámutatott: „Minden korban előfordulhat, hogy meg kell tisztítani a templomot, a vallást, a hitéletet. Mert van, aki seftel a szent dolgokkal, könnyen kommercializálódik az egyház, konzumálódik a kereszténység, marketinggé silányodik a misszió és propagandává Jézus szava. Ézsaiás nem az istentiszteleti élet részeit bírálja, hanem azt, hogy közben eltűrik a jogtalanságot. Miközben folyik az istentisztelet, törvénytelenység és igazságtalanság uralkodik az országban. Ezért mondja Ézsaiás, hogy nem tűri együtt a bűnt és az ünneplést, és ugyanígy mondja Jézus is, hogy irgalmasságot akar, és nem áldozatot.”

Fabiny Tamás szerint a világban tapasztalható tragédiákat látva az irgalmat nem egyszerűen keresnünk kell, hanem megélni, megvalósítani. Az irgalmas samaritanus történetére hivatkozva az elnök-püspök arról beszélt, hogy Jézus a vallásosság képmutatására utalva mutat rá: nem lehet egyszerre Istennek áldozatot bemutatni és irgalmatlanul viselkedni az embertársal szemben – amiből következik, hogy akár az istentisztelet is bűnné lehet, ha az elszakít Istentől.

Az elnök-püspök kiemelte: amikor az ige keményen beszél arról, hogy „vér tapad a kezetekhez”, akkor 20. és 21. századi brutalitásról és gyilkolásról szól, és véreskezű diktátorokra is gondolnunk kell, ahogyan arra is, hogy nincsen szent háború, csak szent béke.

„Jézus az egyetlen, akiről joggal lehet elmondani, hogy vér tapadhat a kezéhez. De nem másnak a vére, hanem a saját vére. Jézus nem véreskezű diktátor, hanem véreskezű *salvator*, üdvözítő” – fogalmazott Fabiny Tamás. Igéjhirdetésének végén összegzésként arra hívta fel a figyelmet, hogy „az istentisztelet és a társadalmi igazságosság összefügghet egymással, ezért feladatunk, hogy minden üldözöttért, minden szenvedőért, minden megalázottért imádkozzunk, hogy felemeljük szavunkat az érdekükben”.

Páll László, a Budapest-Kálvin Téri Református Egyházközség lelkipásztora a keresztények közötti megosztottság legyőzéséért imádkozott. Fischl Vilmos evangélikus lelkész, a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának főtákará imádságában az önvizsgálat fontosságára figyelmeztetett a rasszizmus és a háború kapcsán.

Szemerei János, a Magyarországi Evangélikus Egyház Nyugati (Dunántúli) Egyházkerületének püspöke bűnvallásra és bűnbocsánatra hívta a gyülekezetet, Kocsis Fülöp, a görögkatolikus Hajdúdorogi Főegyházmegye érsek-metropolitája pedig ahhoz kérte Isten segítségét, hogy elfogadjuk az egységet egymással, és Isten emlékeztessen minket arra, hogy a Szentlélek által egybegyűjtve egy család tagjai vagyunk a teremtett világban.

■ – BALCZÓ –

Isten a bajban is velünk van

Ökumenikus imahét a Dunántúlon

Az igazságbuborékokról és a nehézségek idején is velünk lévő Istenről prédikált az idei ökumenikus imahét alkalmain Szemerei János. A Nyugati (Dunántúli) Evangélikus Egyházkerület püspöke január 15. és 22. között több helyszínen is szolgált.

Az igazságról mint Istentől kapott ajándékról szolt a jelenlévőknek január 16-án, hétfőn a kaposvári Szent Margit-templomban. „Annak ellenére, hogy az igazság fontos nekünk, mégis hiánycikk a világban – fogalmazott Szemerei János. – A Krisztus győzelméből merítő emberek a maguk oázisaiban megélhetnek valamit a csodából. Ha nem is lehet felépíteni igazságos társadalmi rendszereket, ezek a kicsi »igazságbuborékok«, amelyek az Isten emberei között alakulnak ki, reményt adnak a mindennapi életünkben” – emelte ki igehirdetésében.

Az esztergomi református templomban január 18-án a babiloni fogságban lévő történetét vitte a gyülekezet elé. Arról szolt, hogy a fájdalomban, az elnyomásban, az elhagyatottságban se hagy magunkra minket az Isten. „Ebben reménykedtünk, mert ez akkor is kapaszkodót nyújt nekünk, ha tragédiák, gyötrő nehézségek kísérik utunkat.”

Másnap a szombathelyi Sarlós Boldogasszony-székesegyházban ugyancsak a babiloni fogságban élő zsidó népről szolt. A mély lelki válságba sodródott nép elkezdte összegyűjteni a

FOTÓ: ADÁMI MÁRIA

hagyományait, az Istennel kapcsolatos emlékeit. Ennek során rájött, hogy Babilonban is velük van az Isten. „És ez jó hír nekünk is, a mai nehéz időkben. Amikor ezeken túljutva visszatekintünk, tudjuk kimondani: ott is velünk volt, ott is átölelt minket az Isten” – mondta a Nyugati (Dunántúli) Evangélikus Egyházkerület püspöke.

Január 20-án, pénteken Szemerei János a győri Szent Miklós görögkatolikus templomban imádkozott együtt a testvéregyházak képviselőivel. Ez alkalommal arról beszélt, hogy segítségre szoruló embertársainkban magával Jézussal találkozhatunk.

EvÉlet-infó

Kettős szerepben

Beiktatták a Fabricius Endre Szeretetotthon intézményi lelkészét

FOTÓ: ADÁMI MÁRIA

Tisztségébe iktatták a soproni Fabricius Endre Evangélikus Szeretetotthon megválasztott diakóniai lelkészét, Hegedűs Attilát. Az intézmény kápolnájában tartott január 13-i istentiszteleten Szemerei János, a Nyugati (Dunántúli) Egyházkerület püspöke szolgált igehirdetéssel. A liturgiában részt vett Ihász Beatrix, a Soproni Egyházmegye esperese, az iktatás feladatát pedig

dr. Tóth Károly, a soproni egyházközség igazgató lelkésze végezte.

Isten embereinek szükségük van az ő Lelkének vezetésére, vezérlésére – emelte ki Róm 8,14 alapján tartott prédikációjában Szemerei János. Isten Lelke nem öncélúan hív el embereket, hanem követévé tesz, a ránk bízott kincsek továbbadására szólít – mondta a püspök.

A beiktatás és a megerősítő áldás után Hegedűs Attila – aki egyúttal az Eötvös József Evangélikus Gimnázium, Egészségügyi Technikum és Művészeti Szakgimnázium iskolalelkésze is – a hivataláról mint a lelkész és a pedagógus kettős szerepének megéléséről beszélt Zsolt 90,12 alapján. Mint mondta, a *pedagógus* szó eredetileg azt a szolgát jelentette, aki a mesterhez elkísérte, majd onnan hazavitte a tanulókat. „Szeretnék másokat elkísérni a bölcsesség forrásához. Elkísérem a kérdezőt ahhoz, aki a válaszokat tudja” – fogalmazta meg szolgálatának lényegét.

Az ünnepség a szeretetotthon ebédelőjében tartott fogadással zárult, amelyen Kunstár Ágnes, az intézmény igazgatója mondott pohárköszöntőt.

■ AM

Jézus egyszerű és gyakorlati dolgokat vár tőlünk

Fiataloknak tartottak imaestet

Fiatalokat hívott közös imaestre az Ökumenikus Ifjúsági Iroda január 19-ére a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának székházába. Az istentiszteleti közösségen túl beszélgetésre, teázásra, társasjátékozásra várták a résztvevőket.

Az érkezőket – kezükben kancsóval és törölközővel – Gombkötő Beáta evangélikus lelkész és segítője fogadta, s miközben ők kezet mostak, a liturgusok Krisztus megkeresztelkedésére emlékeztették őket.

A gesztus a szertartás során is megisméltódott: Balog Zoltán református, Kondor Péter evangélikus és Mohos Gábor római katolikus püspök a bűnmegváltásra válaszul egymás kezét mosták meg.

Igehirdetéssel Kondor Péter szolgált Tit 3,8 alapján. „Tegyük fel magunknak naponként a kérdést: kinek lehetek a hasznára azzal, hogy Isten gyermeke vagyok? Gondolatok már arra, hogy gyakorlatilag ebben kellene megnyilvánulnia annak, hogy mi hiszünk az Istenben?” – kezdte prédikációját a Déli Evangélikus Egyházkerület püspöke.

Mint fogalmazott, a keresztyénség megélésének sokkal gyakorlatibbá kellene válnia, és olyan egyszerűvé, mint amilyenek a *Hegyí beszédből* is kirajzolódik.

„Jézus ilyen egyszerű dolgokat mond: ne haragudj a testvéredre, bocsáss meg neki! Őrizd meg szíved tisztaságát, a tested, gondolataid, az érzéseid! Szeresd az Istent a másik emberen keresztül, őt

szeretve, és szolgálj az Istent a másik embert szolgálva! Ehelyett mi a legjobb esetben önmagunkkal bibelődünk, a saját problémáinkkal foglalkozunk...” – hívott szembenézésre az igehirdető.

Kondor Péter hangsúlyozta: a saját lelkiállapotunkat magunktól valószínűleg nem tudjuk rendbe hozni. Amikor viszont elkezdünk komolyan engedelmeskedni Isten igéjének, Isten fogja rendbe hozni. „Nekünk, Isten népének ma különösen azt kell megtanulnunk, hogy ne vonuljunk vissza a templomunk, a bibliaóránk, az egyéni csendességünk zárt áhítatába. Hitéletünk súlypontját tegyük át a világba, az életünk forgatagába, ott van az alkalom a jó cselekedetekre, amiket azzal a hittel végezhetünk, hogy mi Jézus kezei vagyunk.”

Kondor Péter az ifjúsági imaesten túl az ökumenikus imahét során Békéscsabán és Szegeden szolgált. Utóbbi helyszínen igehirdetésében a *Tízparancsolat* betartására buzdította a híveket. Mint hangsúlyozta, „Isten azért adta a törvényt, hogy védjen és a célhoz segítsen” minket.

EvÉlet-infó

FOTÓK: MERÉNYI ZITA / MAGYAR KURÍR

Püspökkenyér és sál

Pro Unitate in Christo díjat vehetett át Fabiny Tamás

A Both Antal Teológiai és Kulturális Alapítvány 2022. évi Pro Unitate in Christo – A Krisztusban Megélt Egyességért – díját Fabiny Tamás, a Magyarországi Evangélikus Egyház elnök-püspöke kapta. Az elismerést január 22-én, vasárnap este a debreceni református Nagytemplomban, az ökumenikus imahét záró istentiszteletén adta át Fekete Károly tiszántúli református püspök és Kustár Zoltán, a kuratórium elnöke.

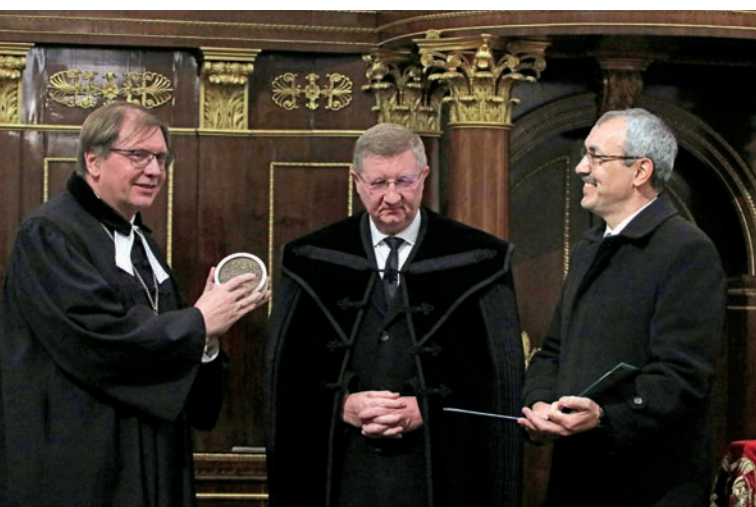
A méltatás szerint Fabiny Tamás a *Püspökkenyér* című, az M5 és a Duna World csatornán látható műsorában azt mutatja meg, hogy a felekezetek – az egyház látható töredezettsége ellenére is – az Úrban összekapcsolódnak, és egy közös ügyet, Krisztus evangéliumának örömhírét szolgálják.

Az istentiszteleten Fabiny Tamás a 82. zsolttár 3–4. igeverse alapján prédikált, kiemelve, hogy a hívő embernek elemi kötelessége segíteni az árvákat, elesetteket és szűkölködőket. A magyar kultúra napján József Attila sorait idézte (*Aki szegény, az a legszegényebb*):

*Ha az Isten írónak volna
S éjjel nappal mozogna a tolla,
Úgy se győzné, ő se, följegyezni,
Mennyit kell a szegénynek szenvedni.*

Fabiny Tamás végezetül egy friss élményét osztotta meg a hallgatósággal: előző este Veszprémben, az Európa kulturális fővárosa programsorozat megnyitóján járt. A szabadtéri ünnepségen Kocsis Fülöp hajdúdorogi érsek-metropolita felfigyelt az ő hidegtől didergő alakjára, fogta és – mintegy Tours-i Márton örökén – bicskájával kettészelte saját sálját. „Legyen jelkép e sál” – mutatta föl a püspök az „ereklyét”, és cselekvésre biztatta az egybegyűlteket, annak cselekvésére, „amire az Úr hívott el bennünket”.

■ K. A.

FOTÓ: MTI / VAIDA JÁNOS

Magyar vendégek svéd ünnepen

Kettős püspökszentelésen vett részt Kondor Péter, a Déli Evangélikus Egyházkerület püspöke és Nagy Zoltán, a Kelet-békési Egyházmegye esperese az uppsalai katedrálisban Martin Modéus svéd érsek meghívására. A január 15-i ünnepi alkalmon Marika Markovits, a Linköpingi és Erik Eckerdal, a Visby Egyházkerület új lelkeszi vezetője indult szolgálatának új útjára.

Több mint huszonöt évre tekint vissza a svéd Linköpingi Evangélikus Egyházkerület és a Déli Evangélikus Egyházkerület partnerkapcsolata. Annak is lassan közel két évtizede, hogy két évente svéd, illetve magyar lelkeszdelegáció látogatja meg a másik felet a püspökök vezetésével. A két egyházkerület szoros együttműködésének és valódi testvéri-baráti kapcsolatának bizonyítéka volt Martin Modéus érseknek – tavaly őszi megválasztásáig a Linköpingi Egyházkerület lelkeszi vezetőjének – a meghívása, amely a két püspök szentelésére szólt.

Az ünnepi istentiszteleten – amelyen a nagyszámú svéd és külföldi egyházi vezető mellett XVI. Károly Gusztáv svéd király és felesége, Szilvia királyné is megjelent – Kondor Péter felkérést kapott, hogy azon kevés egyházi vezetővel együtt szolgáljon, akik áldásukkal útnak indítják új szolgálatukban a két püspököt.

FOTÓ: MAGNUS ARONSSON / IKON

Martin Modéus érsek, Erik Eckerdal és Marika Markovits püspökök

A rövid, de kétségkívül tartalmas látogatás során emellett sor került informális beszélgetésekre, valamint egy közös esti imaalkalomra is.

■ H. T.

Petőfi is (be)vállalná!

Jubileumi versenyek az orosházi Székács-iskolában

Huszadik alkalommal rendezte meg Kölcsey Ferencről elnevezett szavaló-, népdaléneklési és képzőművészeti versenyét az orosházi Székács József Evangélikus Óvoda, Általános Iskola és Gimnázium. A jubileumi alkalmon két másik évforduló előtt tisztelegtek: a megmérettetés névadója kétszáz éve vetette papírra a Himnusz végső változatát, illetve Petőfi Sándor születésének bicentenáriumát is most ünnepeljük.

FOTÓ: SZÉKÁCS-ISKOLA

A versenyre tizenegy iskolából érkezett résztvevőket Nagy Róbert intézményvezető köszöntötte, külön is azokat a diákokat és felkészítő tanáraikat, akik az ország legtávolabbi pontjairól, így Sopronból és Nyíregyházáról utaztak a dél-alföldi kisvárosba. „Számunkra ma mindenki jelenléte megtisztelő. Öröm újra együtt lenni” – emelte ki, visszaemlékezve arra, hogy az elmúlt két évben a koronavírus-járvány miatt nem tudták megrendezni a versenyt.

A vers- és az énekmondók egy kötelező és egy szabadon választott művel álltak a zsűri elé. A szavalóversenyre jelentkezők kötelező verse a *Himnusz* volt, emellé kellett egy Petőfi-költeményt választaniuk.

„Egyre érettebb versmondásokat kaptunk, ahogy a hetedik osztálytól a tizenkettedikig eljutottunk – nyilatkozta Baranyainé Imre Julianna zsűrielnök, drámapedagógus, kommunikációs szak-

ember a helyi *OrosCafé* hírportálnak. – Jól értelmezett gondolatokat hallottunk a diákoktól, akik láthatóan sokat készültek

FOTÓ: OROSCAFÉ

erre a versenyre. Kiejtésbeli ügyességük is dicsérendő, akárcsak az elszántságuk, illetve az az alázat és tisztelet, amellyel ehhez a versenyhez hozzáálltak.”

A képzőművészeti pályázaton három kategóriát hirdettek meg. Egyfelől olyan alkotásokat vártak, amelyek a *Himnusz* örökérvényűségét jelentik meg. A *Petőfi a szupersztár* cím kiírásával a szervezők arra voltak kíváncsiak, a diákok szerint hogyan nézne ki, mit csinálna manapság a költő. Ugyanebben a témában lehetett digitális grafikai alkotásokat benyújtani.

„A verseny minden mozzanatát szeretem, mindig elámulok a gyermekek kreativitásán – mondta el ugyancsak az *OrosCafé*-nak a zsűrielnök, Mezei-Fehér Judit képzőművész, az Orosházi Liszt Ferenc Alapfokú Művészeti Iskola pedagógusa. – Petőfi a szupersztár! Mit szólna ő ma mindehhez? Ahhoz, ahogyan most élünk, mit gondolna az iskolánkról, a nyelveztünkről? Mit kezdene a szokásainkkal, a mai technológiával? Vajon be tudna illeszkedni? Véleményem szerint igen! Jómagam Petőfit mindig is olyan »bevállalós típusnak« gondoltam, aki vagány, lázadó, megmondó, akaratos. A kiírásra nagyon fantáziadús rajzok és fotók születtek, szerintem Petőfi sem sértődne meg ezeket látván.”

Evangelikus.hu

„Szánd meg, Isten, a magyart...”

Ökumenikus istentisztelet a Himnusz születésének kétszázadik évfordulóján

Nemzeti imádságunkra irányult a figyelem január 22-én Szatmárcsekén. Kölcsey Ferenc éppen kétszáz éve, 1823. január 22-én ebben a tiszaháti, a mai ukrán-magyar határhoz közeli településen tisztázta le a Himnusz kéziratát. 1989 óta ezen a napon ünnepeljük a magyar kultúra napját is. Az évfordulóról ökumenikus istentisztelet keretében, négy történelmi egyház vezetőjének szolgálata mellett emlékeztek meg. Az alkalmon köszöntőt mondott Orbán Viktor miniszterelnök. Ugyanitt jelentették be, hogy a Kölcsey-emlékplakettet idén Berkesi Sándor Kossuth-díjas karnagynak és Varnus Xavér orgonaművésznek ítélte a Kölcsey Társaság kuratóriuma.

FOTÓ: MTI / MINISZTERELNÖKI SAJTÓIRODA / IBENKO VIVLEN CHER

Négy történelmi egyház vezetői hirdettek ígét és kértek áldást azon az ökumenikus istentiszteleten, amelynek január 22-én a szatmárcseki református templom adott otthont.

Palánki Ferenc, a Debrecen-Nyíregyházi Egyházmegye püspöke párhuzamot vont a kétszáz évvel ezelőtt született költők-írók – Petőfi Sándor és Madách Imre – életműve, valamint nemzeti himnuszunk között, és kiemelte: mindhárom igyekezett megértetni a nemzettel, hogy az Isten nélküli élet bűn, és az vezet a nemzet és az ember tragédiájához.

Fabiny Tamás, a Magyarországi Evangélikus Egyház püspöke áldást kérő imájának sorait a Himnusz ihlette:

„Szánd meg, Isten, a magyart, ki – kinja tengerén – keresi helyét Európában és a világban.

Szánd meg, Isten, a magyart, ki keresztény hitét könnyen újpogány eszmékre cserélné.

Szánd meg, Isten, a magyart, ki Kárpátalján naponta veszélyeknek van kitéve háború, hideg és sötétség közepette.

Szánd meg, Isten, a magyart, kit Erdélyben magyarsága, Magyarországon cigánysága miatt szólnak meg.

Szánd meg, Isten, a magyart, hogy ne csaljon adót a gazdag, és ne kényszerüljön lopni a szegény.

Szánd meg, Isten, a magyart, az öreget és a fogyatékkal élőket, kit magára hagynak, megtagadva tőle a gyengéd simogatást és a jó szót.

Szánd meg, Isten, a magyart, a diákokat, hogy igazán ismerje a Himnuszt, a Szózatot vagy akár az Apokrifet és a Sorstalanságot is.

Szánd meg, Isten, a magyart, ha már maga sem tudná, hol lakott itt Vörösmarty Mihály.

Szánd meg, Isten, a magyart, hogy ne felejtse el a tárgyias ragozást.

Szánd meg, Isten, a magyart, hogy mindig visszataláljon Szatmárcsekére.

Szánd meg, Isten, a magyart, és emeld fel ezt a nemzetet.”

Fekete Károly, a Tiszántúli Református Egyházkerület püspöke Kölcsey Ferenc lelkületét a 90. zsoltár megalkotójának lelkéhez hasonlította. Ünnepet teremtenek, elcsendesedést követelnek – emelte ki a közös pontokat. „Ahogy a zsoltáros, úgy Kölcsey Ferenc is tudta, hogy az Isten áldása nélkül minden hiábavalóság, mert az áldás a növekedés ereje, az életereő ajándéka. És Isten nélkül nemzet sincs” – fogalmazott a református püspök.

A megemlékezés istentiszteleti részét Kocsis Fülöpnek, a Hajdúdorogi Főegyházmegye érsek-metropolitájának köszönetnyilvánítása zárta.

Köszöntőjében Orbán Viktor a Himnuszról szólva úgy fogalmazott: ezeréves távlatban sincs másik darabja a magyar kultúrának, amely képes lenne így felemelni a szívünket. A miniszterelnök párhuzamot vont a Himnusz üzenete és Lukács evangéliuma 21. fejezetének 28. sora között is: „Megbűnhödté már e nép a multat s jövődöt”, ezért „egyenesedjétek fel, és emeljétek fel a fejeteket”. Orbán Viktor hangsúlyozta: mi, magyarok vagyunk legalább olyan jó és tiszteletre méltó nép, mint bármely másikk.

Az eseményen jelentették be, hogy a Kölcsey Társaság kuratóriuma 2023-ban Berkesi Sándor Kossuth-díjas karnagynak és Varnus Xavér orgonaművésznek ítélte oda a Kölcsey-emlékplakettet. A megemlékezés Kölcsey Ferenc síremlékénél koszorúzással ért véget.

Evangélikus.hu

FOTÓ: SEPPÖ HÄKKINEN

FOTÓ: WIKIDATA.ORG

Szemerei János *püspök*
Nyugati (Dunántúli) Egyházkerület

Mit lehet ilyenkor mondani?

Az életben előfordulhatnak olyan helyzetek, amikor szabályosan belénk szorul a szó. Amikor olyasmit látunk vagy tapasztalunk, amit felfogni is nehéz, nemhogy szavakat találni rá. A elkési és a püspöki szolgálathoz hozzátartozik, hogy néha extrém nehéz, a mi testünket és lelkünket is bénító helyzetekben is meg kell szólalnunk.

Finn testvérkerületünk, a Mikkeli Egyházkerület püspökének, Seppo Häkkinennek az elmúlt karácsony másnapján volt egy megterhelő szolgálata. Az előző napon teljesen leégett templom helyén, az üszkös maradványok felett kellett prédikálnia. Rautjärvi gyönyörű, száznegyvenegy éves fatemploma karácsony első napján, a reggeli istentisztelet közben gyulladt ki, és égett le teljesen. Mint kiderült, nem egy elszabadult gyertya lángja, nem villámcsapás, nem elektromos zárlat, nem felelőtlen gyerekek óvatlansága okozta a tüzet, hanem szándékosan gyújtotta rá valaki a templomot a karácsonyt ünneplő gyülekezetre. Ráadásul még a kijáratokat is elzárta kötelekkel...

Amikor a lelkész észlelte a bajt, azonnal menekülésre szólította fel a híveket, akik végül valamennyien épségben kijutottak az égő templomból, így – Istennek hála – legalább halálos áldozata nem lett a gyűjtogatásnak.

Egy, a hívek számára kedves templom elvesztése alapesetben is megrázó élmény, de ezt az érthetetlen eseményt a gyilkos szándék tette igazán sokkolóvá. Mit lehet ilyenkor mondani?

Meglepő módon a magyar sajtó nagy részének ingerküszöbét nem érte el az agresszív támadás, és csak egyetlen online hírportál írt róla röviden. Pedig ez a terrorcselekmény beilleszthető abba a sorba, amellyel az utóbbi években sajnos egyre többször találkozunk: a világ különböző pontjain egyházi nagy ünnepek békés hívő gyülekezeteire támadnak rá brutálisan. Itt most csak néhány példára utalok. 2017 virágvasárnapján Egyiptomban, Kairótól északra, a Nílus deltájában fekvő Tanta város Szent György-templomában a mise idején követtek el pokolgépes merényletet; huszonhat halálos áldozata és több mint hetven sebesültje volt. 2019 húsvétján Srí Lankán egy összehangolt támadássorozatban három templomot és három szállodát robbantottak fel, összesen több mint háromszáz ember vesztette életét. A múlt év pünkösdjén Nigériában, az Ondo állambeli Owo városában a Xavéri Szent Ferenc katolikus templomot vették célba, és ötven embert öltek meg.

Az ünnepek, az érintett országok és felekezetek sora is hosszú, a trend pedig aggasztó. Eddig főként Afrikában és a Közel-Keleten volt jellemző a keresztyén közösségek elleni támadás, viszont – mint valami fertőző vírus – újabban már Európában is fel-felüti a fejét. A rautjärvi templom felgyújtásában van egy másik nyugtalanító elem is. A feltételezett elkövető ugyanis nem valami iszlám terrorista, nem egy felelőtlen kamasz, hanem egy idős finn férfi volt, aki szörnyű tette után felgyújtotta a templomtól harminc kilométerre fekvő házat is; romjai között a holttestét is megtalálták. Feltételezhetően ugyanúgy zavart elméjű ember lehetett, mint aki a miskolci Deszkatemplomot lobbantotta lángra 1997-ben, és akit mint beszámíthatatlant felelősségre sem lehetett vonni.

Az azonban mégis rossz jel, hogy a mostani zavarodott világban az emberekre nehezedő lelki nyomás, a lefojtott félelmek, a kilátástalanság érzése abnormális reakciókat hívhatnak elő, amelyek pusztítanak, és emberi életeket veszélyeztetnek. Mit lehet ilyenkor mondani?

Amikor Seppo Häkkinen püspök meghallotta a szomorú hírt, a következőt mondta: „Épp amikor a keresztyének a világ minden táján Krisztus születését ünneplik, a rautjärvi kedves templomukat siratják. Az épület gyorsan eltűnhet, de a karácsonykor emberként született Isten üzenete megmarad. A Megváltó még ebben a pillanatban is tud segíteni az aggodalmak és félelmek között.”

A püspök a tragédiát követő napon Rautjärvibe utazott, és a romok felett több száz megrendült emberrel együtt közösen imádkozott. Nehéz lehetett szavakat találnia. Áhítatában a templomból egyetlen épen megmaradt tárgyra, a korábban még a torony tetején lévő, de most a földre került keresztre irányította hallgatói figyelmét. Bár a leégett épület helyén minden a pusztulást juttatja eszünkbe, a keresztt mégis az életről beszél. A kereszten ugyan Jézus Krisztus maga is meghalt, viszont gólgotai halála a győzelmet hozta el. Győzött az életünkben oly sok szenvedést okozó bűn és a halál felett, és éppen a keresztt adjuk nekünk, halandó és bűnös embereknek az örök élet esélyét.

A romboló erők és a pusztulás láttán arról lehet és kell beszélni – amint Seppo püspök is tette –, amit nem emészthet meg a moly, a rozsda vagy a tűz: az Isten örök, élő és éltető igéjéről. ■

A jó hír átadásának eszköze

Az íróasztalnál: Gerőfi Gyuláné Brebovszky Éva

Az igehirdető műhelyében című sorozatunkban lelkészekkel találkozhatnak olvasóink „háttérunka” közben: elsősorban arról kérdezzük őket, miként készülnek a prédikációra, s eközben milyen tárgyak veszik őket körül. Gerőfi Gyuláné Brebovszky Évával, a Pesti Evangélikus Egyház Deák Téri Egyházközség lelkészével a lelkési hivatalban, íróasztala mellett beszélgettünk az istentiszteletre készülés műhelyitkairól.

folyóiratot és az *Evangélikus Életben* olvasható igehirdetést. Ezek alapján határozza meg leendő beszédének fő üzenetét. Amint ez megvan, pontokba szedett, gondolati ívet jelző, kézzel írt vázlatot készít.

Emberközelség. „A mártír német evangélikus teológus, Dietrich Bonhoeffer szerint a Biblia alapfogalmait le kell fordítani a mai ember nyelvére. Közel hozni, a hallgatóság számára elérhetővé tenni, a mai kor, a mai fiatalság nyelvén továbbadni a Szentírás üzenetét – lelkészként ez az elsődleges feladatunk.” A lelkész ezért számos irodalmi idézetet emel be igehirdetésébe, a teológiai kérdéseket érthetően igyekszik magyarázni, de egyházatyáktól származó gondolatokat is keres. „Arra törekszem, hogy legyenek szemléltetések a beszédben. Ebben a hittanosaim nagyon sokat segítenek, számos ötletet adnak.”

Felkészülését az is meghatározza, hogy a gyülekezet egyes tagjaira gondol. „Magam előtt látom a konfirmandusokat; ha van keresztlő, akkor azt a családot; a fiatal felnőtteket; a Deák téri evangélikusokat. Próbálom azt vizsgálni, hogy ha ők hallják a vasárnapi igét, akkor vajon milyen kérdéseik merülhetnek fel. Ezekre is próbálok reflektálni.” Igehirdetését végül általában szombaton írja számítógéphe a lelkész.

Szemkontaktus. „A szószéken állva meghatározó a szemkontaktus a gyülekezetrel – fűzi tovább a gondolatot Gerőfi Gyuláné Brebovszky Éva. – Tudom, nem az a lényeg, hogy van egy kidolgozott prédikáció, sokkal inkább az, hogy miként tudok Istenhez közel lenni. Az a feladat, hogy amit kaptam, azt valahogy átengedjem magamon keresztül. Arra törekszem, hogy eszköz legyek abban, hogy eljusson az üzenet, a jó hír a gyülekezethez.”

■ G. Á.

FOTÓK: MAGYARI MÁRTON

Bibliák. „Mivel az igehirdetés alapja egy adott szakasz a Szentírásból, ezért nagyon fontos, hogy megértsük a szöveget, amelynek az örömhírét a szószéken tovább szeretnénk adni. Ehhez elengedhetetlen számomra a Biblia eredeti nyelven történő olvasása” – mondja a lelkész. A héber és a görög nyelvű szöveg mellett a latin fordítást is el szokta olvasni, de a modern angol és német fordítások is gyakran a kezében vannak, sőt a magyar fordítások sokszínűségét is rendszeresen elemzi. „Ezek által tárul fel előttem az a gazdag háttér, amely a szöveg mögött van.”

A lelkész az eredeti szöveg olvasása után saját fordítást is készít az igeszakaszról, majd angol, magyar és német nyelvű kommentárokat vesz kézbe.

Jegyzetek. Hétfőn kezdi el a felkészülést a következő vasárnapi igehirdetésre. Időt hagy arra, hogy a szöveg először őt magát érintse meg. „Idődebb Hafenschér Károly [1926–2018; *Deák téri lelkész harmincöt éven át – a szerk.*] mondta, hogy minden igének van evangéliuma, jó híre. Ezt kell megkeresni és kibontani. A hét folyamán erre törekszem, keresem, hogy mi az, amit megoszthatok a gyülekezettel.”

A lelkész igehirdetését a textusközpontúság jellemzi. „Biblikus teológusként a szószéken is azt keresem, hogy mit akar mondani a szöveg. Ezt próbálok a mai kontextussal összekapcsolni.” Ehhez a kortörténeti háttérrel jegyzeteli, teológiai műveket olvas, valamint tanulmányozza a *Lelkipásztor* teológiai szak-

Templomtest

Zsolt 132

Emlékezz, Uram. Te, aki – pontosan tudom – mindenre emlékszel, és mindenre újra meg újra emlékeztetsz. Emlékezz, Uram, de ne csak Dávidra, emlékezz rám is. Kérlek, akkor is, ha világos előttem, hogy kérésem nélkül is emlékszel rám. A viszontagságokra, a bukásokra, a tévedésekre, a hamis hangokra, a félre ment szavakra, a rosszul feltett kérdésekre, a félelemből lenyelt válaszokra.

Emlékezz, Uram, igen, konkrétan: rám is. Néha elfelejtem, honnan is kaptam az életemet, és azt is, hova tart az utam. Előfordul, hogy elfelejtem léted, lényed, szereteted áldásait – ilyenkor emlékeztess rá, hogy minden csak ajándék és kegyelem kérdése, és valójában senkim és semmim nincs rajtad kívül, aki örökké tart. Megrázó élmény belegondolni abba: csak te vagy velem mindig. Amikor megszülettem, amikor a jelenben létezem, amikor végleg lecsukom a szemeimet. És utána is.

Uram, emlékezz rám, amikor felcsapod az Élet Könyvét, és ne engedd, hogy úgy éljek folyamatosan, mintha nem lenne holnap. Végy szállást bennem. Találtam számodra helyet. Főhelyet. Olyat, ahova egyszer és mindenkorra beköltözhetsz. Nem nyugszom, amíg meg nem nyugszom, és nem hagyom abba az imádságaimat, míg meg nem áldasz engem, és nem kapom meg, amire oly régen vá-

gyom: bocsánatodat. Mert te erős Isten vagy. Erős vár. Aki mégis gyengéden költözöl esendő valóságom kellős közepébe. Találj rám, Uram. Találj meg, Uram. Ne felejts el soha, Uram. Emlékezz, Uram. Emlékezz, Uram, igen, konkrétan: velem is.

Indulj el, Uram. Bár te mindig úton vagy. Felénk. Velünk. Vándorolsz. Hol negyven évig, hol negyven napig, hol negyven percig. Sőt a világ végezetéig. Jézusban, a Messiásban. Aki nemcsak az emmausi utat, de a mi mai útjainkat is ismeri és bejárja. Keresztezi. Beszélget velünk, kérdez tőlünk. És válaszolunk, és könnybe lábadt szemmel leborulunk elé, felkiáltva: „Én Uram és én Istenem!”

Nap mint nap keressük igazságát, mert bántja az igazsággerzetünket az, ami történik, és az, ami nem történik meg. Bízunk

abban, hogy megkönyörül rajtunk a várva várt, a Dávid Fia, aki nem hatalommal, hanem a Lélek erejével jött, és jön ma is. Mi meg sokszor éppen akkor éljük meg irgalmát, amikor összetörök a szívünket, amikor annyira mély szakadékba esünk, ahonnan már semmilyen fény nem látszik.

Ő a szövetség megkötője, de mi is kellünk hozzá. A mi döntéseink, a mi szelíd szemeink, a mi remegő kezeink, a mi megtépá-

zott mosolyunk, a mi lelkiismeret-furdalásunk, a mi dadogva elmondott fohászaink. Ő a tettes, mi a tettetársak. Ő az, aki megérint, mi pedig mind érintettek vagyunk. A „velem vándorol utamon Jézus” vándorai. Koldusai. Akik megérkeznek, hogy újra indulhassanak. Vele. Együtt. Indulj el, Uram.

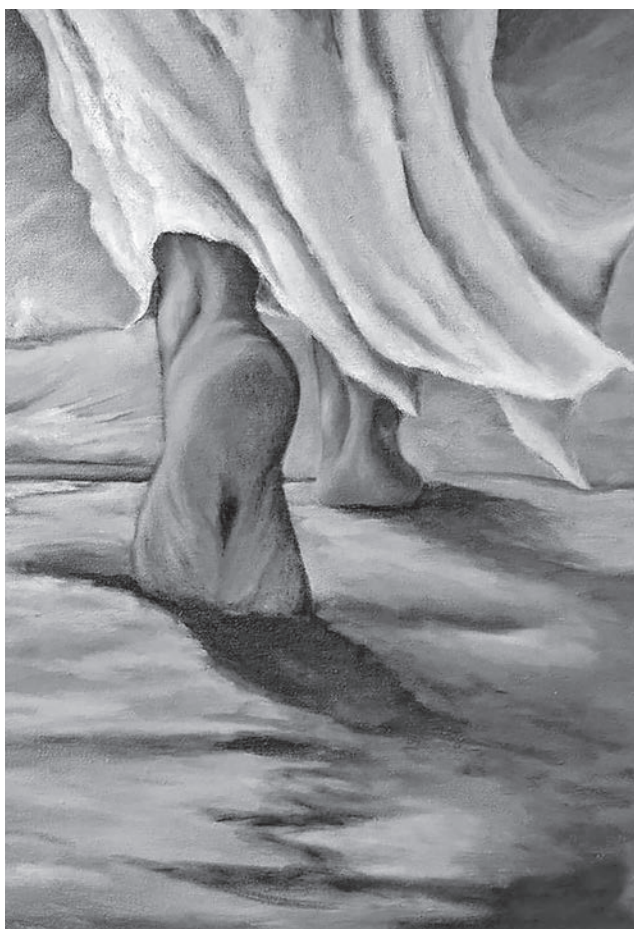
A test: templom. A Szentlélek temploma. Az Isten lakhelye nem csak Sion, nem csak Jeruzsálem, nem csak Betlehem, nem csak Názáret. Isten dinamikus Isten. Mozog. Mozdul. Lakhelyet választ. Testet ölt, emberré lesz, szegénnyé lesz. Megváltó Úr. Szabadító. Aki nem kevesebbre vállalkozik, mint felépíteni a templomot három nap alatt. A harmadik napra. Harmadnapon.

Ő az, aki templommá formálja az életünket, a szívünket, a gondolatainkat a Krisztus Jézusban. Ő az, akinek koronája nem arany, hanem véres. Ő az, akinek glóriája a

mocsokban válik érvényessé. Ő az, akinek szeretete nem ismer határokat, hanem végtelen, és képes csodára.

Nincs nagyobb botrány annál, mint félreismerni őt. Nincs nagyobb kegyelem, mint megismerni őt. Nincs nagyobb öröm, mint felismerni őt. Nincs nagyobb reménység, mint ismerni őt. Mióta vállalta az élet hegyeit és a halál árnyékának völgyeit, minden kétséget kizárólag mindent feltett egy lapra, és kockáztatott. Hogy életünk legyen. Hitéletünk. Örök életünk. Nem túlzás azt mondani: olyan örökségünk van, amely látszólag semmi, valójában: minden. Nem túlkapás azt állítani: boldogok, akik hallgatják, megértik és megtartják Isten beszédét. És beengedik őt. Hogy velük lakjon. És ezáltal elkezdődjön, folytatódjon bennük és velük és általuk az Isten országának építése.

■ GÁNC S TAMÁS

BEAU ET TESTAD: KOVÉSS ENGEN

Katedrán és szószéken Istennek elköteleződve

Egy kémia–német szakos tanár útja a Luther-kabátig

„Istennek azt az igényét, hogy az életem része szeretne lenni, nemcsak a szószéken, hanem a katedrán is megtapasztalom” – mondta lapunknak Szomju Tamás. A Vasi Evangélikus Egyházmegye beosztott lelkésze tavaly októberben kezdte meg szolgálatát, miután az Evangélikus Hittudományi Egyetem másoddiplomás képzésének elvégzése után Szemerei János, a Nyugati (Dunántúli) Egyházkerület püspöke ordinálta Celldömölkön.

– „Mert én, az Úr, a te Istened, erősen fogom a jobbodat, és ezt mondom neked: Ne félj, én megsegítelek!” – ez az ön által választott igeszakasz [Ézs 41,13], amelynek alapján Szemerei János püspök az ígét hirdette az ordinációján, tavaly október 1-jén. Beszélgetésünkkor több mint három hónap telt el a celldömölki ünnepi alkalom óta. Hogy érzi: Isten valóban fogja kezét a lelkési szolgálatban?

– Folyamatosan ezt érzem, és nemcsak az alig három hónapos lelkési szolgálatomban, illetve a szószék felé vezető úton, hanem világi állásomban, a lassan két évtizedes pedagóguspályám során is. Az Úr végig fogta a kezemet, hullámvölgyek idején, amikor nagy szükségem volt rá, de mindig ott volt az örömben is, ekkor is tapasztaltam a keze érintését. Ez a kézfogás nemcsak azt jelenti, hogy megragad a mélységben, a kezemet erősen megszorítva kiemel valami rossz helyzetből, hanem meg nem szűnő biztatást ad az életemben. Jó arra gondolni, hogy annál mélyebbre nem eshetünk, mint az Isten tenyerébe. Ilyenkor erősen ragad meg bennünket, amikor pedig jó helyzetben talál, akkor ez a kézfogás biztatást jelent, és érezhetővé válik az atyai simogatás is. Amikor imára kulcsoljuk a két kezünket, ott van az Isten keze is, aki segít. És ha egy imában nem is mindig találjuk a legjobb szavakat, neki elég, ha elindulva felé megnyitjuk a szívünk ajtaját, mert ő folyamatosan bebocsáttatást kér, és jelen szeretne lenni az életünkben. Rajtunk múlik, hogy befogadjuk-e.

– Az Istenhez való közelítésnek megvan a helye a világi állásában, tanárként is?

– Istennek azt az igényét, hogy az életem része szeretne lenni, nemcsak a szószéken, hanem a katedrán is megtapasztalom. Ez pedig arra indít engem, hogy mint pedagógus, akire gyermekek bízattak, hivatkozok a diákjaim és Isten között: biztassam őket a mindennapokban, és biztatom őket a velem való találkozásra is. Természetesen semmiképpen sem erőszakos módon, hanem – ahogy Jézus is tette – szeretettel, példamutatással.

– Egyházunkban az idei esztendő a konfirmáció és az elköteleződés éve. Önben mikor született meg a gondolat, hogy lelkész szeretne lenni?

– Már a 2000-es években éreztem elhívást a komolyabb egyházi szolgálatra, de akkor még nem volt lehetőség a teológiát másoddiplomás képzés keretében elvégezni. Elfogadtam, hogy más szolgálati területen is hasznára lehetek az egyháznak, a gyülekezetemnek, így választottam meg presbiternek. Aztán 2018 őszén az

Evangélikus.hu oldalon olvastam egy cikket arról, hogy elindult a posztgraduális teológiai képzés. Azonnal be is adtam a jelentkezésemet, mégpedig a bibliikum szakirányra. Végül a Győr-Moson-Sopron megyei Ágfalván ádvent első vasárnapján végzett első szuplikációs szolgálatom

Szomju Tamás 1976-ban született Celldömölkön. Kisgyermekkorától az evangélikus egyházközség aktív tagja. Tizenhét éves korában elveszítette édesapját, ezután édesanyja egyedül nevelte bátyjával együtt. Az érettségi után, 1997-től a szombathelyi Berzsényi Dániel Főiskolán tanult tovább kémia–német szakon. Mesterdiplomáit munka mellett szerezte meg: német nyelvből a Károli Gáspár Református Egyetemen, kémiából pedig az Eszterházy Károly Katolikus Egyetemen. Első diplomájának megszerzése óta – több mint húsz éve – szülővárosában tanít, jelenleg az ottani Berzsényi Dániel Gimnáziumban. Hivatásválasztásában fontos szerepe volt a gyülekezetében működő ifjúsági körnek, amelynek egykori tagjai közül előtte már többen lettek lelkészek. 2006-ban presbiterre választották, 2007 és 2018 között az egyházközség főgondnoki tisztét látta el. 2019-ben kezdte meg tanulmányait az Evangélikus Hittudományi Egyetem másoddiplomás lelkészképzésén. Gyülekezeti gyakorlatát Bobán végezte Rostáné Piri Magda esperes mentorálása mellett.

erősítette meg azt az egyébként is érlelődő elhatározásomat, hogy a bibliikumról a lelkési szakirányra váltsak.

- A tanári munkában is meg lehet jeleníteni azt az elköteleződést, lelki töltöttséget, ami végül a szószékig vezet?

- A kollégáim előtt már a teológiai tanulmányaim előtt is ismert volt az egyházhoz való kötődésem. Celldömölkön, kisváros lévén, általában sem volt titok, hogy hívő vagyok, az evangélikus gyülekezet tagja. Amikor közöltem a tanárkollégáimmal, hogy a teológiára megyek, egyáltalán nem csodálkoztak, az iskola vezetése pedig teljes mellszélességgel támogatott. A diákjaim is tudják és elfogadják ezt a kettős szolgáltatást, az osztályom ott is volt a lelkészé szentelésemen. A mindennapi munkában, az iskolában, tanórákon és azokon kívül is igyekszem azt a lelkületet átadni számukra, amiben Krisztus urunk tanítása által részem lehet.

- A német mellett kémiát tanít. Utóbbival összefüggésben nem kerülhetjük meg azt a kérdést, hogy a tudomány és a hit hogyan fér meg egymás mellett ön szerint és az ön életében.

- Elsőként talán érdemes azt felidézni, hogy a történelem számos olyan tudóst adott már az emberiségnek, akik mélyen hívő emberek voltak. De hogy ne csak a múlttól beszéljünk, elég megemlíteni a másoddiplomás lelkészképzésen csoporttársamat, Csermely Péter akademikust, Széchenyi-díjas biokémikust, aki tavaly óta ugyancsak lelkészként is szolgál. Meggyőződésem, hogy a természettudomány és a hit nagyon szépen megfér egymás mellett, hiszen velünk együtt a körülöttünk lévő világ a tudományos vizsgálódásaink tárgya, és maga az anyag is Isten által teremtett.

- A Vasi Egyházmegye esperese, Rostáné Piri Magda mellett lett beosztott lelkész. Ebben a munkakörében hogyan telt lelkési szolgálatának első három hónapja?

- Állandó helyettesi státuszban vagyok, ami azt jelenti, hogy ha az egyházmegyén belül egy lelkésznek szüksége van helyettesítésre, akkor ezt az igényt a helyszín, az időpont és az alkalom jellegének megadása mellett egy online táblázatban rögzítheti, én pedig állok rendelkezésre az egyházmegyén belül. Illetve arra is volt már példa, hogy más egyházmegyében szolgáltam helyettesítő lelkészként.

- Mikor és hol hirdetett ígét először lelkészként?

- Mindjárt a szentelésem másnapján, október 2-án, vasárnap tartottam úrvacsorai istentiszteletet Celldömölkön. Nagyon felemelő szolgálatom volt, hiszen egy kisgyermeket és a nyolcéves unokatestvérét is megkeresztelhettem. A rákövetkező hét is emlékezetes: Alsódörgicsén egy volt kolléganóm unokáit magyar és német nyelven kereszteltem meg. Erre azért volt szükség, mert az édesapa német. Még a mesterszakot végeztem, amikor az édesanya felhívott azzal, hogy az akkor öt- és hétéves gyermekeit megkeresztelném-e két nyelven. Igent mondtam azzal a kiegészítéssel, hogy még nem vagyok lelkész. Azt mondta: ha a gyermekei nem csecsemőként részesültek a keresztség szentségében, akkor ezt az egy évet már szívesen megvárják.

- Hogyan biztatná azokat, akik azt fontolgatják, hogy az Evangélikus Hit-tudományi Egyetemre adják be a jelentkezésüket? Mi az a plusz, amelyet egyházunk egyeteme más felsőoktatási intézményekhez képest tud adni a hallgatóknak?

- A családi légkört mindenképpen kiemelem, tapasztalataim szerint ez a környezet előnyt jelent a nagyobb intéz-

ményekkel szemben. Ugyancsak pozitív élményként éltem meg a tanáraink segítőkészségét, a hallgatók felé tanúsított közvetlen stílusukat, azt, hogy partnerként tekintenek rájuk. A családi légkörből fakad, hogy az évfolyamokon átjárva is közeli, jó kapcsolatok alakultak ki közöttünk, így a lelkészé szentelésemen több évfolyam hallgatói is jelen voltak, akikkel azóta is megosztjuk egymással a szolgálat örömeit és kihívásait. Ezt erősíti továbbá, hogy Bácskai Károly tanár úrral kéthetente online formában többekkel továbbra is olvassuk az *Újszövetséget* ógörög nyelven, így is szinten tartva az elsajátított ismereteinket.

- Az első istentisztelete előtt volt önben különleges izgalom?

- Folyamatosan van, ebben nem tudom megkülönböztetni az elsőt a többitől. Hafenschér Károly professzor mondta is a teológián, hogy az emberben mindig ott van az izgalom, amikor halad a szószék felé ígét hirdetni. Még benne is, pedig több évtizedes igehirdetési szolgálatot tudhat már maga mögött. Nem tudom nem izgatottsággal megélni azt, hogy az Úr szavát közvetítem – úgy, hogy az mindenki számára érthető és átélhető legyen.

■ BALCZÓ MÁTYÁS

FOTÓK: SÍPOS TIBOR

Foglalkozása: őszinte

– Neve? – kérdezi az ügyintéző a koronavírus-járvány memetőjeként megmaradt, de a vírusokkal terhelt időkben most is jó szolgálatot tevő plexi mögül.

- Balczó Mátyás.
- Született?
- 1978. augusztus 27-én Budapesten.
- Foglalkozása?
- Őszinte.
- Mármost hogy: a foglalkozása.
- Őszinte.
- Elnézést, nem értem – kukkant ki az ügyintéző elkerekedett szemekkel a monitor mögül.
- Azt mondtam, hogy őszinte.
- A foglalkozását kérdeztem, uram. Mivel keresi a kenyerét?
- Értettem elsőre is, erre válaszoltam, hogy őszinte.
- Legyen olyan kedves, mondja meg, mivel foglalkozik, és haladjunk tovább!

akkor óhatatlanul nagyon sérülékennyé válhatunk a tévedhetlenségre, pontosabban annak a hamis látszatra berendezkedett világban. Márpedig a jó szándékú, őszinteségre jelentős mértékben hajlamos ember döntéseit is alapvetően befolyásolja az az ösztönszerű igény, hogy szűkebben vagy tágabban vett közösségének tagja maradjon, hogy – egy sok ezer éves analógiával élve – a törzse ne vesse ki magából.

Vannak dolgok, amelyeket felszabadító érzés másoknak elmondani, tévedéseinket, bűneinket a nyilvánosság előtt belátni. Ugyanakkor vannak olyan dolgok is, amelyeket képtelenek vagyunk másokkal megosztani. Itt jön be a képbe az a lehetőség, amelyet a felénk áradó isteni kegyelem módjaként így fordítottam le magamban: „a van kihez fordulás öröme”. Tudom, hangzásra botladozik a kifejezés, de egyelőre nem találtam jobbat.

„A van kihez fordulás öröme” való bizonyágtétel az őszinteségem legfontosabb megnyilvánulása. Nem volt ez mindig így. Még hitre jutásom után sem feltétlenül. De egy ideje

már merek őszintén, kitarulkozva beszélni a hitemről, az életemet megváltoztató és megváltó Jézus Krisztusról. Olyankor is, amikor nem hívő, akár kifejezetten ateista emberek fölényesnek tűnő gőgjével állok szemben. Nem mismásolok, nem puhítom a mondanivalómat olyanokkal, hogy „szerintem”, „talán”, „én úgy gondolom”, hanem a számomra a bizonyosság tekintetében a tudomány eredményeivel azonos értékű hittel vallom, hogy lételem Istennek köszönhetem, hogy életem mélységéből Jézus Krisztus vezetett ki.

Ez nem büszkélkedés; nem az van mögöttem, hogy lám, milyen szuper srác vagyok, mert hiszek, és ezt még el is mondom, hanem – ahogy

ezzel az írással is – azt az örömet osztom meg másokkal, hogy mit jelent Isten országának keresése közben megtapasztalni azt, hogy Isten általam is építi az országát. Itt, a földön, most, ebben a másodpercben is.

- Neve? – kérdezi az ügyintéző.
- Balczó Mátyás.
- Született?
- 1978. augusztus 27-én Budapesten.
- Foglalkozása?
- Újságíró az Evangélikus Információs Szolgálatnál.
- Evangélikus?
- Igen. Evangélikus. Evangélium. Örömhír...

■ – BALCZÓ –

KÉPUNK ILLUSZTRÁCIÓ - FOTÓ: ICONS8 TEAM / UNSPLASH.COM

Hogy megtörtént-e ez a párbeszéd? Nem, nem történt meg. Ez az elképzelt helyzet azután kelt életre bennem, hogy elkezdtem azon gondolkodni, lehet-e valakinek az a foglalkozása, hogy őszinte. Meg lehet élni abból, hogy valaki őszinte?

Egyáltalán: mi az őszinteség? Mindent elmondani, ami a fejünkben van? Mindent, amit valaha tettünk, amit éppen tesszünk? Amit tenni készülünk? Ha igen, ha az embernek a birtokában nem marad semmi személyes vonatkozású információ, titok, de még olyan sem, amelyet legfeljebb egy-két emberrel osztana meg, akkor mi történik azzal a szociális térben szükséges lelki-értemi bunkerrel, amelyet magánéletnek hívunk?

Értelmezésem szerint az őszinteség nem az, hogy mindenkinek mindent elmondunk, maradéktalanul kitarulkozunk, mert

Pillanatképek

Nem boldogulok valami jól a modern eszközökkel. A telefonon például a fotó funkciónál valami átkattant, és most sorozatfotókat készít. Pici unokám föltérdelt, majd fölállt az ajtó mellett, és amikor ezt szerettem volna megörökíteni, egy halom képem lett erről a pár pillanatról. Egyrészt nem baj, másrészt így egy csomó rossz képem is van, amelyeket ki kell majd selejtezni. És furcsa, mert nekem minden pillanatban gyönyörűnek tűnik a kislegény, de így most kifejezetten előnytelen képek is készültek róla.

Az az igazság, hogy bárkiről lehet rossz fotót készíteni. Még a modelleknek is van egy ilyen rettenetesen előnytelen képből álló gyűjteményük. Sőt a neten találhatunk gyűjteményt kifejezetten kínos esküvői pillanatokból is. Aki azokat megosztotta, az vagy nagyon gonosz, vagy nagyon jó a humora. Ha magáról osztotta meg valamelyik kellemetlen pillanatát, akkor tisztelettel nézek rá. Ha másról, akkor szomorúan. Van, amit nem kell másokkal megosztani egymásról.

Örülök, hogy nem szerepelek ezeken, pedig a mi esküvőnk végén is leszakadt a zápor. Akkor a hazafelé út gyalog eléggé megtépázott bennünket ünnepi szépségünkben. Ha akkor lefényképezett volna minket valaki, azon a képen elég igénytelen párnak tűnünk. Én sáros, fehér cipőben, sáros aljú ruhában, a férjem a fejére tapadt vizes hajjal. Aki látná, annak biztosan meglenne a véleménye rólunk. Tényleg mindenkiről vannak, lehetnének igazán kellemetlenül rossz képek.

Azóta sok jó és sok gyenge kép is készült a családunkról. Mióta pedig így megnőtt a létszám, még nehezebb úgy nyugton maradni, hogy mindenkiről jó legyen a felvétel. De vajon

mi a helyzet azokkal, akik a legjobb fotókat teszik ki magukról? Mindenki mosolygós, csinos, jól fésült náluk?

Ma már szinte minden családról készül néhány igazán jó kép. Amióta digitális fényképezőgép és kamerás mobiltelefon létezik, kicsit egyszerűbb ezt kivitelezni. Addig kattintgat az ember, míg sikerül elérnie a kívánt hatást. Különösen akkor, ha a kép szereplői fotogéneek, és jól is viselik ezt a macerát, ki tudják tartani a tökéletes pillanatot. Ám az élet nem csak ezekből a pillanatokból áll.

Időnként rossz napom van, olyankor nyugösebb, ingerültebb, türelmetlenebb vagyok. Olykor rossz döntést hozok, butaságot csinálok, amit később meg is bánok. Szeretném, ha vissza lehetne csinálni ezeket a dolgokat, de utólag többnyire csak szépíteni vagy némileg helyreállítani lehet. Jó, hogy nem kell örökké skarlát betűvel járkálni, mint az ismert regényben.

Akad olyan is, amikor tudtomon kívül valaki más „mázol” rólam rossz képet. Befeketít, valótlant állít, vagy elferdít valamit úgy, hogy az kényelmetlen helyzetbe hozzon. A pletyka rossz fotós. Olyan pillanatokot mutat meg, amelyeken nem a teljes kép látható, hanem csak egy-egy részlet. Sőt sokszor épp egy félreértelmezhető vagy eltorzított részlet.

A másik ember vétkét, ráncát gyakran jobban látjuk, mint a sajátunkat. Fontos, hogy ne ez adja a gondolkodásunk alapját. A Biblia emberképe elég reális. Isten szeretettel és szeretetre teremtett meg bennünket. Ám az ember elszakadt tőle, és Isten nélkül hozott döntései megismertették a rosszal. Saját szégyenéből és bűnéből egyedül nem képes újra méltóvá válni az Úrral való kapcsolatra. Jézus jött el „összekötni a szálakat”, vele együtt ismét teljes életet élhetünk. De itt a földön mindig „foltosak” leszünk újra meg újra.

Aki ezt tudja magáról, talán könnyebben elfogadja másokról is. És ha átélte Isten elfogadását, tekinthet magára és másokra is úgy, ahogyan Isten lát bennünket. Szeretett gyermekeként.

■ FULLER TÍMEA

ESKÜVŐ EVANGÉLIKUS TEMPLOMBAN – MIT JELENT EZ?

Áldással a közös útra

A házasság hete nemcsak azoknak szól, akik már házasok, hanem azoknak is, akik éppen most készülnek összekötni az életüket. Február környékén egyre több jegyespár keresi fel a lelkési hivatalokat, hogy egyeztessen az esküvő dátumát, és hogy a lelkész felkészítse őket a templomi ceremóniára. De pontosan mire is készülünk ilyenkor? Mi történik egy evangélikus esküvőn?

Az esküvői helyszín kiválasztásában nagy szerepet játszik, hogy a templom hol helyezkedik el, és hogy milyen. Képmutatás lenne azt állítani, hogy minden jegyespárnak, aki evangélikus eskü-

Mire esküszünk? Az evangélikus esketési liturgiában szerepel a jegyespár esküje, amely az egyik legvitatottabb része az esküvőnek. „Az evangélikus egyház hitvallásos álláspontja az, hogy a keresztyén ember hivatalos esküt tehet, mert Jézus nem az eskü, hanem az esküdözés ellen szól, és Istent tiszteljük, ha nevét jó és igaz ügy erősítésére használjuk” – olvassuk az esküvőről szóló részt az evangélikus liturgikus könyvben, az *Agendában*.

Esküt tenni ebben az esetben a házastársi szeretetre és hűségre lehet, mivel ez a kettő az emberi lehetőség határain belül van. Ilyen értelemben az esküben Isten segítségét kérjük: erősítsen meg bennünket abban az elhatározásunkban, hogy szeretni fogjuk a házastársunkat, és hűségek maradunk hozzá.

Történelmi okai vannak, hogy az esküt megtartották az evangélikus esketési liturgiában, mégpedig az, hogy ez kizárólagosan magyar szokás, első nyomai a reformáció korából éppen Magyarországról származnak. Másrészt ha elhagynánk, könnyen úgy tűnhetne, hogy magát a házasságot sem vesszük komolyan.

Mi kell a templomi esküvőhöz? Elsősorban elhatározásra van szükség, másrészt pedig gyülekezete és lelkése válogatja, hogy milyen felkészülés van az esküvő előtt. A legtöbb helyen legalább az egyik fél keresztségét szokták alapvetőként említeni, de a felnőttkeresztelési

felkészülés megtörténhet az esküvői felkészüléssel párhuzamosan is.

Ezenfelül általában jegyesbeszélgetés vagy jegyesoktatás előzi meg az esküvőt. Nem klasszikus oktatásra kell gondolni, inkább néhány olyan találkozásra, amelyeken a lelkész beszélget a párral arról, hogy őket mi motiválja a templomi esküvőre, milyen közös életet képzelnek el, és milyen ismereteik vannak eddig Istenről, valamint arról, hogy mit ír a Szentírás a házasságról. Van, ahol ez csoportban zajlik, más jegyespárokkal együtt, sőt olyan is van, ahol a menyasszonyoknak és a vőlegényeknek külön tartják. A jegyesbeszélgetés sok pár számára nagyon szép emlék és lelki felkészülés a nagy napra.

A templomi esküvő nem garancia a boldog házasságra, ugyanakkor a tapasztalat azt mutatja, hogy a közös lelki felkészülés és az Isten színe előtt megerősített szándék olyan erőforrást jelent a pár számára, amely aztán az egész házasságukra hatással van. A párok egyfajta védőhálót is kapnak nászajándékba a templomi esküvővel: ha bármilyen nehézségük adódik a házasság későbbi fázisaiban, van már kihez fordulniuk. Mert a lelkész nemcsak akkor áll mellettük, amikor az esküvőre készülnek, hanem akkor is, amikor később gondok adódnak. Ráadásul a gyülekezetben más házaspárokkal is találkozhatnak, akik a közösség erejével szintén gyógyító hatással tudnak lenni egymásra.

■ KOVÁCS BARBARA

vőt szeretne, evangélikus gyökerei vannak, és meggyőződésből döntött így. Sokaknál inkább praktikus okok húzódnak meg a választás mögött.

Számít, hogy milyen felekezetű templom? Ugyanakkor a jelentkezéskor sokan még nem tudják, hogy a templomi esküvőnek eltérő jelentése van, attól függően, hogy milyen felekezetű templomban tartják. Alapvető különbség, hogy a római katolikus egyházban a házasság szentség, amely csak megkeresztelt hívők számára elérhető, és legalább az egyik félnek római katolikusnak kell lennie. Az evangélikus egyházban a házasság ezzel szemben nem szentség: Luther Márton szerint „az esküvő és a házasság világi ügy, egyáltalában nem illet meg minket, lelkészeket vagy egyházi embereket az a jog, hogy megszabjuk annak rendjét”.

Ezért aki evangélikus templomban járul az oltárhoz, az a hivatalosan, anyakönyvvezető által megkötött házasságára Isten áldását kéri, a gyülekezet, a lelkész és a tanúk előtt pedig kinyilvánítja, hogy megismerte és önmagára nézve is kötelezőként fogadja el Isten rendjét a házasságról. A lényeg ez a szándék, amelyet ellenőrizni nem lehet: aki kéri Isten áldását, annak meg kell adni. Éppen ezért nálunk olyan párok is esküdhetnek, amelyeknek a tagjai különböző felekezetűek. A lelkészek egyedül az egyik fél keresztségét szokták kérni, amelyre akár az esküvő előtt is fel lehet készülni.

Nem tündérmese – Isten kegyelme

*Balicza Klára és Jenei Róbert
egymásra találásának története*

„...és boldogan éltek, míg el nem váltak.” Sem a mesék, sem a romantikus filmek nem így érnek véget. A való életben azonban mind több házasság bomlik fel, még keresztények között is. Elválnak lenni sok esetben még ma is stigma. A házasság hete alkalmából éppen ezért most rendhagyó módon egy olyan evangélikus, erős gyülekezeti kötődésekkel bíró házaspárral beszélgetünk, akik komoly érzelmi trauma és válás után erősítik újra a kiengedezett feleségek és férjek táborát. Balicza Klára és Jenei Róbert engednek bepillantást abba, mit jelent nekik az, hogy kaptak egy új esélyt a boldogságra.

A Tolna-Baranyai-dombvidékhez tartozó Völgység fővárosában, egy bonyhádi sorház konyhájában ülünk. Klári és Robi egymás keze alá dolgozva kínálja a kávéját. Hogy oldjuk a hangulatot – nem mintha túlon túl szükséges volna –, átismételjük, miért is jöttünk: a házasság hetének apropóján beszélgetünk.

Klárít már korábbról is ismerjük: az országos iroda ökömenikus és külügyi osztályának referenseként számos alkalommal segítette a munkánkat, információt ad, cikket ír, tolmácsol, fordít. Lelkészcsaládba született, első házassága idején Sopronban és környékén élt, válása után onnan tért vissza Budapest-

re – majd jött férjhez Bonyhádra. Robi tősgyökeres helyi, német nemzetiségű családból származik, már csak ezért sem magától értetődő, hogy Klárral egyáltalán összeismerkedett. „Egy nem svábbal” – szúrja közbe a feleség nevetve.

ÍTÉLETET HIRDETTEK

Nem volt persze kimondott elvárás Robi felé, hogy csak sváb és evangélikus lányt vehet el, de azért sokszor hallotta – és tudat alatt biztosan hatott rá –, hogy ha lehet, a párválasztásnál figyeljen ezekre a szempontokra. Első feleségével több mint tizenny évig voltak házасok, és hogy a kapcsolatuk felbomlott, annak sajnálatos módon gyülekezeti vonatkozása is volt. ▶

Ott ismerkedett meg ugyanis a felesége azzal a fiatalemberrel, aki aztán az új párja lett. Robi akkor már jó háromnegyed éve érezte, hogy valami nincs rendben, többször igyekezett is felhozni a témát. Szeretett volna javítani a kapcsolatukon, akár szakmai segítséget is igénybe venni, de próbálkozása egyoldalú maradt. Aztán 2018. szeptember elején azzal kellett szembesülnie, hogy a válás elkerülhetetlen.

Volt felesége, akkor tizennégy éves lánya és tizenkét éves fia az év december hatodikán költözött el. Most légvonalban kétszáz méterre laknak; a gyerekek, ha akarják, bármikor jöhetnek, és ezzel a lehetőséggel élnek is.

A válást 2019 februárjában mondta ki a bíróság. „Borzasztó volt, amikor bejelentették, hogy ítélethirdetés következik. Miért nem lehet ezt inkább határozatnak hívni?” – tűnődik el Robi. Utólag úgy látja, nagyban megkönnyítette a helyzetet, hogy ilyen gyorsan lezajlott a procedúra. Családja az első perctől mindenben támogatott. „Jöttek, hívtak, nem hagyták, hogy egyedül legyek, beszéltek – és már akkor erősítették bennem a gondolatot: nem kell, hogy az egész további életemet pár nélkül éljem le.”

BŰN, ÉS TILTVA VAN

Amikor Robi elvált, Klári már öt éve egyedülálló anyaként nevelte a kisfiát. Történetük több ponton rímel: „Nálunk is volt egy konkrét személy, aki miatt féltékeny voltam. Próbáltuk megbeszélni, aztán sokáig gyözködtem magam, hogy ezek az érzések alaptalanok, és én értelmezem rosszul a jeleket. Utólag úgy tűnik, teljesen mégsem...”

Amikor szembesült a helyzettel, ő is szerette volna helyrehozni a házasságát, de végül náluk sem ilyen irányt vettek a dolgok. „Fájó volt megélni, hogy a kapcsolatot a másik menthetetlennek érzi, de rosszul esett az is, hogy a történetek során elbizonytalanodtam magamban és a megérzéseimben.”

Persze mindig kettőn áll a vásár, utólag tisztábban látja a saját felelősségét is. „Volt egy lehetőségünk, amivel nem sikerült élnünk. Biztosan én is csinálhattam volna sok mindent másképp, ráadásul a tipikus kisgyermekes élethelyzetet sem viseltem jól. És elképzelhető, hogy esetleg már az alapok sem voltak tökéletesek. De az biztos, hogy az Úristen áldását kértem rá, komolyan gondoltam és örökre...”

A válás értelemszerűen nagyon megerhelte Klárit: „Tudtam, hogy amit csinálunk, az Isten rendje szerint tulajdonképpen bűn, és tiltva van.” Évekig tartott feldolgozása, hogy nem volt más lehetőség számára. Minderre csak rátett egy lapáttal, hogy hallott olyan elvált – egyébként katolikus – asszonyról, aki úgy tekintett magára, és úgy is élt, mintha még mindig házas lenne, annak minden kötöttségével. „Mellbe vágott, hogy vajon nekem is így kellene leélnem az egész hátralévő életemet, mintegy önkéntes cölibátust fogadva?”

MINDENKI MEGÉRDEMLI!

Klári harminchét, kisfia ötéves volt a váláskor. Az, hogy volt egy kisgyermek, szerinte alapvetően nem nehezítette volna meg a továbblépést, a saját lelke azonban sokkal nagyobb akadályt jelentett.

Amikor arról kérdezem, mikorra tudta kimondani, hogy neki is jár a boldogság, érezhető felindultsággal válaszol: „Mindenkinek megérdelemli, hogy szeressék, hogy elfogadják! Nagyon sok ember van körülöttem is, aki ugyanúgy megérdemelné, mégsem kapja meg. Nehéz volt elhinni, hogy miért lennék én a kivétel. Meg is magyaráztam magamnak, hogy tulajdonképpen minden jó úgy, ahogy van. Azt se tudtam elképzelni, hogy ha már huszonevésen se tudtam pasizni, akkor majd pont negyvenévesen, elváltan, egy

gyerekekkel, tizenöt kilóval nehezebben fogok tudni jól választani. Önmagamban sem bíztam, hogy egyáltalán alkalmas vagyok-e a házasságra. Csak nem sokkal a Robival való találkozásom előtt mertem elkezdni azért imádkozni, hogy ha lehet, akkor mégse maradjak egyedül. Egészen addig úgy gondoltam, millió fontosabb dolgot kérhetnék az Úristentől, és neki millió fontosabb dolga lenne, mint az én kérésemet meghallgatni.”

VAKRANDI FÉLREÉRTÉSSEL

De vissza Robihoz: mire 2019 februárjában kimondták a válását, már regisztrált néhány társkereső oldalra. Egy este átugrott hozzá az öccse. „Itt járkált fel-alá a konyhában, aztán végre kibökte: volna-e kedvem egy vakrandihoz?” Mint kiderült, egy ismerőse szervezne neki egy találkozót egy hölgygel, akiről semmit nem tudhat előzetesen. Ez az ismerős időközben Klárinál is tapogatózott. Ő is tisztán emlékszik, hogy épp kóruspróbáról ment hazafelé, ült a 22-es buszon, amikor jött az érdeklődő üzenet, hogy s mint áll a társkereséssel...

Két héttel később a megadott időpontban mindketten ott ültek egy budai kávézóban – csak épp Klári a galérián, Robi meg a földszinten... Jó negyedórája vártak egymásra, mire közös ismerősük telefonos eligazítása nyomán egy asztalhoz keveredtek.

„Egy munkatársam tudta, hova készülök. A lelkemre kötötte, figyeljek nagyon, ne beszélés, hanem beszélgetés legyen” – eleveníti fel Robi. „Szinte mindent megtudtam rólad akkor este – szőlő közbe csipkelődve Klári. – Ő dumál, ha zavarban van, én meg bezárok, úgyhogy nagyon hálás voltam, hogy vitte a szót.”

„Éreztem, hogy nagyon figyel rám, és tényleg érdekli, amit mondok. És nagyon szépek voltak a szemei!” – foglalja össze a randevú emlékét Robi. „Egy este alapján nem tudtam megmondani, lesz-e ebből bármi. Azt nyilván éreztem volna, ha nagyon nem klappolt volna valami, de rendes embernek tűnt” – sommáz Klári.

Amikor Robi néhány nappal később felhívta Klárit, ő épp Bajorországban volt munkauton. „Attól fogva minden áldott este beszélünk. Csak később, már az ideköltözésünk után értettem meg, egyébként mennyire nem kompatibilis az ő bioritmusával tizenegyig, fél tizenkettőig fenn maradni” – emeli ki Klári, mi mindenre volt hajlandó érte Robi.

Legközelebb a Normafánál találkoztak – volna, mert azért itt is volt egy kis kalamajka. Robit egy alsóbb parkolóba irányította a navigáció, Klári a lángososnál várta. De ettől eltekintve az újabb randevú is jól sikerült, és továbbiak követték.

A HÁZASSÁG KÖRBEÖLEL

A férfi nem sokáig titkolta a családjára, hogy alakul köztük valami. Klári óvatosabb volt: „Robi hamarabb elköteleződött, nekem tovább tartott, míg bele mertem engedni magam a kapcsolatba. A fiamnak is csak akkor meséltem Robiról, amikor már biztos voltam az érzéseimben.” A bemutatás egy nagy családi összejövetelen, úgy húsz-huszonkét ember előtt történt meg. „Pechemre esős idő volt, még a gyerekek is bent tömörültek, így minden szem rám szegeződött” – eleveníti fel nevetve a férfit.

Küzdöttek a távkapcsolat kihívásaival; nekik pont „kapóra jött” a járvány. Amikor 2020 tavaszán mindent bezártak, Klári fogta magát, és a fiával együtt Bonyhádra költözött a karantén idejére. „Helyre kellett tennem a lelkemben – mondja –, hogy együtt élek valakivel, akinek nem vagyok a házastársa. Nem mintha ennyire bigott lennék, egyszerűen csak akkor érzem teljesnek, hogy együtt vagyok valakivel, ha megvan ez a keret. A házasság körbeöleli a kapcsolatot, plusz mélységet ad neki.”

Tulajdonképpen ennek az időszaknak a hatására döntöttek el, hogy nyáron összeházasodnak – még ha további egy évig maradt is a kétlakásig.

Klári fiát nem akarták rövid időn belül két iskola-, illetve osztályváltásnak kitenni, a végleges összeköltözést ezért 2021 nyarára időzítették, így az év szeptemberében a fiú már Bonyhádon kezdhette a hatosztályos gimnáziumot.

Az esküvőjük csendes, meghitt alkalom volt. Egyikük sem akart nagy felhajtást. Miután felmérték, hogy ha csak a testvéreiket és azok házastársait, gyere-

re megértettem: ha valaki egyszer már megtapasztalta, milyen egy házastársat elveszíteni, az jobban tudja értékelni az újabb lehetőséget. Én is próbálok jobban figyelni a társamra, és igyekszem fokozottan ápolni a kapcsolatunkat.”

„Ha azt kérdezed, miben más megélni a házasságot egy válás után, akkor az a válaszom, hogy mindig bennem van a házasság sérülékenységének tudata – fogalmaz Klári. – Tehetek én érte bármit, és természetesen teszek is, de tudom, ezerszer több dolgon bukhat el, mint amennyit én emberileg képes vagyok érte tenni. És

FOTÓK: MAGYARI MÁRTON

keik hívják meg, már ötvenfős vendégsereg nélkül járnak, úgy döntöttek, csak a szüleik, a saját gyermekeik, a tanúk és a lelkész meg a felesége lesznek jelen. Aradi András helyi lelkipásztor és Klári édesapja is megáldotta őket.

Balicza Iván még – Klári kérésére – jegyesoktatást is tartott a lányának és leendő vejének. „Emlékszem, arról is beszélt nekünk, hogy tudjunk különbséget tenni a fontos és a nem fontos dolgok között” – idézi fel Robi, akit egyébként egyik rokona arra biztatott, másodsorra olyan társat válasszon, aki szintén volt már házas. „Először furcsállottam, de má-

ott van az a feloldhatatlan ellentét is, hogy ahhoz, hogy Robival találkozassak, és ez a csoda megtörténhessen velünk, az első házasságomnak tönkre kellett mennie. De pontosan emiatt érzem és tudom még inkább, hogy mekkora kegyelem és Isten ajándéka, ha adatik egy társ, és a kapcsolat működik. És nem tudok mást csinálni, mint hálásnak lenni.”

Búcsúzásnál egy különleges bonszairra figyelünk fel. Nászajándékként került a házba. Mellette orchidea. Klári még jó tíz éve kapta, és azóta most először bokrult virágba.

■ VITÁLIS JUDIT

Esküvő és muzsika

A házasság hete alkalmából a Cantate rovat ezúttal az esküvők kántori szolgálatával foglalkozik. Milyen szempontok alapján választja ki az orgonista az alkalmas zeneműveket? Hogyan kezelhetjük a szokatlan vagy extrém kéréseket? És az egyre kevésbé éneklő násznépek ismeretében a gyülekezeti éneklést? A személyes tapasztalatokat összegyűjtő írás erre a területre enged betekintést.

A templomi esküvő az az egyházi alkalom, amely leginkább ki van szolgáltatva a korszellemnek. Olyan értelemben, hogy a házassodni szándékozók – hasonlóan a folyamat többi részéhez: a fotózáshoz, a vacsorához és a lakodalomhoz – önkéntelenül

végére a párok többnyire el tudják dönteni, mely zenét szeretnék hallani az esküvőjükön.

A bemutató elején mindig elmondom: mivel az orgonairodalom igen gazdag, törekszem arra, hogy eredeti orgonaműveket játsszak, ne átiratokat. Ha jönne rá igény, tapintatosan jelzem: a *Nászindulót* azért nem ajánlom, mert bár Mendelssohn zenéje zseniális, de a *Szentivánéji álom* ezen pontján a házasság groteszk módon jelenik meg; Pachelbel *Kánonját* pedig azért nem, mert a három hegedűszólam változatos hangzását az orgonán nem lehet (illetve én nem tudom) szépen megvalósítani. (De mindkét művet kénytelen voltam már játszani esküvőn.)

A bevonulózenék bemutatása előtt megkérem a párokat, döntsék el, milyen karakterre vágnak: emelkedett-ünnepélyes

(például J. S. Bach *Esz-dúr prelúdiumának* első szakasza), könnyed-játékos (például J. Pachelbel *e-moll toccatája*) vagy lágy-bensőséges (például F. Mendelssohn *G-dúr prelúdiuma*) – ez a felosztás hosszú évek tapasztalata alapján alakult ki. Általában kiderül, hogy nem is könnyű ezt meghatározni, illetve a pár tagjai esetleg nem egyformán gondolják.

A másik tisztázandó tényező: hányan vonulnak be, hány részletben? Így ki lehet küszöbölni a problémát, hogy a zene túl rövid vagy túl hosszú ehhez a cselekményhez (átéltem már ebből adódó kínos helyzetet).

A kivonulódarab könnyebb eset: általában a felszabadulás, megkönnyebbülés és öröm kifejezését keresik (például C. Franck *D-dúr Sortie-ja*).

Rövid, csendes orgonamű megszólaltatására az igehirdetés után nyílik lehetőség, de itt lehet a legjobb helye egy kórusműnek vagy egyéb közreműködőnek is. Igény szerint az eskü, a gyűrűzés vagy a szülők köszöntése alatt szólhat még nagyon halkán az orgona.

Kiemelkedő jelentőségűnek tartom, hogy akkor is legyen legalább egy gyülekezeti ének az esküvőn, ha a násznép kevésbé egyházi háttérű. A lényeg, hogy megszólaljon egy áldó (például EÉ 480) vagy hálaadó (például EÉ 57, idegen nyelven GyLK 781) szöveg, akár csak a lelkész és a kántor szájából. (Itt el kell ismerni, hogy énekeskönyvünk *Házasság, család, ifjúság* fejezete komoly kiegészítésre szorul.)

Szerencsére átéltem olyan esküvőt is, amelyre az ifjú pár állította össze az énekrendet, a násznép pedig csodálatosan énekelt.

Hatalmas lehetőség és felelősség az esküvői kántori szolgálat: az odaillő és jól előadott muzsika más dimenzióba tudja helyezni két ember életének kiemelkedő alkalmát.

■ ECSEDI ZSUZSA

KEPUNK ILLUSZTRÁCIÓ

ezt is szolgáltatásként kezel(het)ik. Ilyenkor bizony szükség lehet a lelkész és a kántor tapintatos irányítására, hogy jó esetben maradjanak a dolgok.

Kényes pont a bevonulózene. Minden kántor találkozott már a leggyakoribb kérésekkel: F. Mendelssohn *Nászindulója*, J. Pachelbel *Kánonja*, valamelyik *Ave Maria*, esetleg egy népszerű dal youtube-os felvételének utánzása.

Kicsit messzebről indítom a választ. Budahegyvidéken a lelkész a jegyesoktatást a házasságkötésre jelentkező párokkal többnyire nem egyenként, hanem nagyobb közösségben végzi. Ez a nagyon célravezető gyakorlat abból a tapasztalatból alakult ki, hogy mindenki más módon nyílik meg: van, akinek könnyebb a megszólalás, más inkább csöndben figyelne a beszélgetés menetét.

Ebből logikusan következett a második lépés. Évek óta felkínálom a lehetőséget a házasulandóknak, hogy válasszanak az általam bemutatott, javasolt orgonaművekből. Újabban ez sem egyenként, hanem nagyobb csoportban zajlik, és a minikoncert

Örömhírhirdetés könyvben, újságban és rádióban

Luther kiadós munkatársak az elköteleződésről

A reformáció korában Luther Márton újító gondolataival a földi munkavégzést az Isten által szentesített értékek köré emelte, miként az embertársaink javára végzett mindenféle cselekedetet az Istennek tett szolgálatnak mondta. A konfirmáció és az elköteleződés évének elején a reformátorról elnevezett kiadónk néhány munkatársát kérdeztük az itt végzett feladataikról és Isten olykor kifürkészhetetlen útjairól, amelyek őket idevezették.

Negyedszázada a kiadóban: Stifner-Kóháti Dorottya. Életem két fontos szála a hivatásomban együtt van jelen immár évtizedek óta, ez Isten személyre szóló ajándéka nekem. Frissen végzett segédlelkészként felsőfokú újságíró-iskolába jártam D. Szabik Imre püspök támogatásával. Aztán váratlan lehetőséget kaptam: az Evangélikus Sajtóosztály és vezetője, Tóth-Szöllős Mihály (Miska bácsi) gyakornokot keresett. Egy régi-régi február 1-jén léptem be a szerkesztőség ajtáján – és azóta is itt vagyok. Sok szép emléket őrzök a kezdeti, néhány fős, családias szerkesztőségéből.

Az évek során a létszámban, feladatkörben egyre gyarapodó Luther Kiadó

vezetőivel egy csapatban dolgozva minden újságkészítési feladattól kivehettem a részem – írtam, szerkesztettem, később a digitális felületeken is otthonossá váltam –, könyvek születésében is részem lett. Mestereimnek tekintem Gáncs Péter nyugalmazott püspököt és Nagy László kollégámat is: mindkettejüktől sokat tanultam rádiózásról, írásról, de főleg a krisztusi lelkületű, pásztori szellemben végzett, emberséges, tiszta médiamunka mibenlétéről. Nagy a tét: őt, Jézust hirdetjük, evangéliumot viszünk szóban, írásban. Ehhez mindennap össze kell szedni a legjobb tudásunkat. Keresztelési ígém kísér: „Én, az Úr, elhívtalak az igazságért, én fogom a kezdetet.” (Ézs 42,6) ▶

Stifner-Kóháti Dorottya

Török Andrea

Székács Judit

Simonfi Péter

Megreformált evangélikus könyvkiadás.

A könyvrészeleg a legrégebbi munkatárs Török Andrea műszaki és tervező-szerkesztő, aki az Osiris Könyvkiadótól érkezett 2001-ben az az idő tájt még Evangélikus Sajtóosztály nevet viselő kiadóba az akkor friss igazgatónak, Kendeh K. Péternek a hívására. A már evangélikus védjegynek számító művészi borítóesztétika az ő nevét dicséri.

Az eredetileg magyar-angol szakos Petri Gábor vezető szerkesztő felnőttkorában keresztelkedett meg, és másoddiplomásként kezdte el teológiai tanul-

mányait az Evangélikus Hittudományi Egyetemen. Kezdetben püspöki titkárként rendszeres tudósítója volt az *Evangélikus Életnek*, 2003-ban – a Koczor Tamás *Sietős történeteiben* is megjelenő vasárnap esti evangélikus focimeccsek mellett – külső munkatársként már bedolgozott a kiadóba. Később aztán magánéleti elköteleződésének is az Üllői út 24. adott színteret.

Ahogy a 2000-es évektől megjelenő kiadványok tanúsítják, magas színvonalú szakmai munkájukkal ők hárman – az egykori kiadóigazgató vezetésével, a kántor, hittanár (és könyvmoly) Miklósné Székács Judittal mint olvasószerkesztővel kiegészülve – új fejezetet nyitottak a hazai evangélikus könyvkiadásban.

Kiadós tanulópálya. Tizenkilenc évesen került 2007-ben az Üllői út 24.-be. Édesapja, Simonfi Attila rendszergazda avatta be az informatika alapjaiba. Simonfi Pétert mégis elsősorban a gyakorlat – és egykori főnöke, Kendeh K. Péter türelme és biztatása – tette mesterré. „Úgy éreztem magam, mint napos csibe a hatsávós autópályán” – idézi fel az egykori éjszakába nyúló informatikai kalandokat. A kitartó tanulás meghozta a gyümölcsét, első munkakörében saját kifejezésével „nomád rendszergazda” lett, akit sokfelé hívtak az egyházon belül is problémamegoldásra. Kezdetben tömegközlekedéssel, majd a karakteréhez jól illeszkedő motorral kereste fel az evangélikus címet – tíz évig teljesítette ezt a küldetést.

Négy éve a kiadó raktárának is felelőse, amely tisztséget „Gábor bátyjától” (a korábbi raktárvezetőtől, Blatniczky Gábertől) vette át. Általában könyvhegyek mögül bukkan elő, a sajátos hangulatú, könyvillatú térben gépen pötyögő alakja elé tolaokodnak a kiadós kiadványok. A kollektíva legfőbb értékeként a közvetlenséget emeli ki.

Az újságkészítés mint alkotófolyamat

Beugrós helyettesítőként érkezett T. Pintér Károly hívására, aztán azon kapta magát, hogy már kilenc éve dolgozik a Luther

Petri Gábor

Szabó Dávid Károly

Kiadónál Szabó Dávid Károly, az *Evangélikus Élet* magazin tervezőszerkesztője. A szakmát édesapjától tanulta – Szabó György évtizedeken át volt nagy kiadók, például a Szépirodalmi műszaki szerkesztője, majd a *Magyar Nemzet* napilapnál tervezőszerkesztő, illetve egyházunk *Misszió* magazinjának művészeti vezetője. Édesanyja, Bürger Judit is dolgozott az *Evangélikus Életnél* a 2000-es években korrektorként. Mint Dávid mondja, beleszületett a protestáns hagyományba, hozzátartozott a mindennapjaikhoz a gyülekezetbe járás. Korábban a *Magyar Nemzetet* is megjelentető kiadó könyveit készítette, és a *Nagyítás* kulturális hetilapnál dolgozott. Jelenleg két munkahelye van: egyik héten az *Újpesti Naplónál*, a másik héten az Evangélikus Információs Szolgálatnál tördeli a lapot.

Egy-egy lapszám készítése közben sok minden lassíthatja, megakaszthatja a munkafolyamatot: az interjú- és riportanyagoktól visszaérkező jóváhagyás elengedhetetlen, de erre néha a kelleténél többet kell várni, továbbá sok utómunkát adhatnak a nem megfelelő fotók is – árulja el. „Elbírna még a rendszer egy kis bővítést” – utal a kicsiny, de erős (várú) stábra, amely kéthetente újabb és újabb olvasmányos negyvennyolc oldalú produkál. Dávid szerint a korszerűsödés útján jár a lap – ez az ő szakmai erőfeszítéseit is dicséri, hisz az *Evangélikus Élet* jelenlegi egyedi arculatát maga tervezte. Küldetésnek, misszióknak éli meg, hogy egy egyházi lapnál kama- toztathatja szakmai tehetségét.

Egyenes görbe úton – Balczó Mátyás

Három éve, amikor egy életemre jelentős befolyással lévő, nehéz helyzetbe kerültem, és ezt megosztottam egy számomra nagyon kedves és fontos emberrel, megértő és biztató válaszában azzal a gondolattal bátorított, amelyet ő az amerikai ösztöndíj magányában Fabiny Tamástól kapott: Isten görbe vonalakkal is tud egyeneset írni.

És valóban: emberi számításaimat, lételemre és jövőmre vonatkozó kétségeimet elporlasztva Isten görbe vonalaival is egyenes utat rajzolt elém. Általa jutottam el oda a görbének tűnő, visszafordításokkal és zsákutcákkal tarkított úton, hogy a Luther Kiadó munkatársaként a kegyelmi ajándékként kapott írás képességével az egyházam által biztosított keretek között szolgálhatok. Hitem

erősítésével, életem igazgatásával egyre kevesebb a zsákutcás élményem, így egyre hosszabban haladhatok az úton, amelyet Jézus Krisztus által világosan kijelölt az Úr.

Hálás vagyok érte, hogy újságíróként nem pusztán nagyszerű emberek mellett dolgozhatok, hanem általuk is rajta lehetek azon a görbe úton, amely valójában egyenes.

„Utaidat, Uram, ismertesd meg velem, ösvényeidre taníts meg engem! Vezess hűségesen, és taníts engem, mert te vagy szabadító Istenem, mindig benned reménykedem.” (Zsolt 25,4–5)

Balczó Mátyás

„Ma is tanultam valamit” – Dobsonyi Sándor. Igaz-e, hogy Túrmezei Erzsébet egyik versének a címe *Ádventi imádság?* (Majdnem. Összegyűjtött művei negyedik, műfordításokat tartalmazó kötetének tanúsága szerint Peter Spangenberg versét fordította le ezzel a címmel.) Igaz-e, hogy Kossuth Lajos az amerikai útján felkereste Missouri állam fővárosát, Saint Louist is? (Majdnem. Járt ott, de Missouri állam fővárosa akkor sem Saint Louis volt, hanem Jefferson City.) Igaz-e, hogy Pál apostol a *Zsidókhöz írt levélben* szól arról, hogy ne hagyjuk el a saját gyülekezetünket? (Majdnem. A levél szerzőjét illetően a bibliatudomány manapság sokkal óvatosabb; Pál helyett inkább ismeretlen szerzőről szokás beszélni.)

Talán e példából látszik, hogy az olvasószerkesztő munkájának melyik a leg-

izgalmasabb, naponta új feladatot kínáló része: amikor a kéziratokban olvasható adatokról kell kiderítenie, megállják-e a helyüket, nyomtatásba kerülhetnek-e – mindezt úgy, hogy természetesen e sorok írója sem mindentudó. Mindehhez sokak segítsége kell. Megszámlálhatatlan kérdésemre kaptam gyors és készséges választ az elmúlt majdnem két évtizedben: az adatok, tények pontosításában, javításában a rovatvezetők, illetve a legkülönbébb szakterületek tudósai segítettek, egyetemünk oktatóitól a Történettudományi Intézet vagy akár a Semmelweis Egyetem egy-egy kutatójáig. Én

Dobsonyi Sándor

magam e nyomozások eredményeként szinte mindennap tanulok valami újat.

Nem készültem erre a feladatkörre, meglepetésként ért, amikor 2003 végén – kiváló elődöm, Győri Virág révén – T. Pintér Károly akkori főszerkesztő felkért: csatlakozzam az *ÉVÉletet* készítő csapathoz. Az új szakmámat nem kis részben itt, a kollégáktól tanultam meg. Szökött magyartanárnaként mulhatatlanul fontos számomra, hogy – ha már nem tanítom is – a magyar nyelvvel való mindennapos foglalkozás itt is az életem része. Azt pedig remélem, az olvasók is érzékelik, amikor kézbe veszik a lapot – amely a teljes csapat együttes munkájával, sokszor bizony küszködés, közös ötletelés után áll össze –, hogy a törekvésünk a régi: „Mert nem magunkat prédikáljuk...” (2Kor 4,5)

■ Összeállította: K. A.

„Aki szemből látta az Istent”

Johann Sebastian Bach zenéjének teológiai mélységeiről

Kamp Salamon Kossuth-díjas karmester, a Lutheránia ének- és zenekar karnagya, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem professzora volt január 9-én a budavári evangélikus szabadegyetem vendége. Előadásában a lutheránus Johann Sebastian Bach – aki épp háromszáz évvel ezelőtt, 1723 tavaszán kezdte meg egyházzenei szolgálatát a lipcsei Tamás-templomban – zenéjének teológiai hátteréről szólva egyúttal a barokk mester személyes hitéletébe is betekintést adott.

Bevezetésként Kamp Salamon arról beszélt, hogy Johann Sebastian Bach emberi és művészi nagysága az, hogy Valakinek a fénye rajta keresztül sugárzik. Pilinszky János szavait idézve Bach „evangéliumi művész” volt. Ősei mélyen hívő lutheránusok voltak, akik számára sokat jelentett a hithez való ragaszkodás. Ennek a hagyománynak az örökébe lépett Johann Sebastian, akinek végső célja a rendezett és rendszeres egyházzene megteremtése volt – Isten dicsőségére. E célt fogalmazza meg a Bibliájának margójára tett egyik bejegyzése is: „Az imádkozó, áhítatos zenében Isten az ő kegyelmével mindenkor jelen van.” Ezért szerepel minden kéziratán a „JJ” (*Jesu juva* – „Jézus, segíts!”) felirat, amelyet sajnos rendre elhagynak a modern kritikai kiadások.

A professzor kiemelte, hogy Bach zenéje csak Luther zenefelfogása felől érthető meg, amely pedig Augustinus teológiájában gyökerezik, aki a zenét Isten ajándékának (*donum Dei*) tekintette. Amikor őt követve Luther szintén Isten adományának (*Gabe Gottes*) nevezi a zenét, ezzel valójában azt fejezi ki, hogy számára a zene elsősorban nem tudomány, hanem mindenekelőtt Isten teremtménye (*creatura Dei*). Ily módon Isten bölcsessége hangzatok és harmóniák összefüggésében válik felfoghatóvá, amelyek egyébként számarányokban is kifejezhetők (*Bölcsesség könyve* 11,20).

Bár Bach zenéjét áthatja a számok általi meghatározottság, az mégsem valamiféle számmisztika – mutatott rá a karnagy –, hanem a teremtés tökéletességének megnyilvánulása. A bachi

muzsikában utalhat például a hármas (egy + kettő) és a hatos (egy + kettő + három) szám Istenre, a hét pedig a teremtésre. A tizennégy – amely a Bach név betűinek számértékéből született összeg – és a negyvenegy pedig, amely ennek a megfordítása, a zeneszerző számos művében megjelenő önvalomásának eszköze. A hangzatok között a dúr az isteni, a moll az emberi minőséget, a kettő együttes hangzásából születő hangzat (*trias harmonica perfecta*) pedig Jézus Krisztus kettős természetét fejezi ki. Ez a rendkívül összetett zenei világ ma csak beható elemzés után érthető meg, de Bach korának gyülekezete számára felfogható valóság volt – emelte ki Kamp Salamon.

Az előadásban Bach *h-moll miséje*, a *Karácsonyi oratórium*, a *Máté-* és a *János-passió* zenei anyaga, valamint a korálirodalom adta a mélyreható zenei és teológiai elemzés alapját, amelynek révén nemcsak megérthetővé, hanem megtapasztalhatóvá is vált, hogy Bach zenéjében Luther és a lutheri ortodoxia felfogása Isten dicséretében (*laudatio Dei*) és a szív felüdítésében (*recreatio cordis*) találkozik.

Szép példája ennek a János-passió szopránáriája (*Ich folge dir gleichfalls*), amelyben a zene eszközei nemcsak a szövegből áradó örömet, hanem a Kempis Tamás óta meghatározó teológiai témát, a követés teológiájának mélységeit is kifejezik. De az is megjelenik benne, amit Luther hangsúlyoz a passióban: hogy „kövessük őt”, Jézust. További különlegessége, hogy ennek a tételnek a dallami világa egy, az *Evangélikus énekeskönyvben* is megtalálható korál (EÉ 348) dallamában gyökerezik.

Az előadás számos zenei példája is azt mutatta, hogy Bach zenéjének esztétikai értéke tagadhatatlan, és a mélyreható magyarázatok arra is rámutattak, hogy a zene szépsége helyett inkább a tökéletessége fejezi ki igazán azt a lényegét, amelyért született. Bach mélyen hívő, lutheránus testvérünk volt, aki egészen közelről, „szemből láthatta Istent”, így lehet a zenéje „a teremtés tökéletességének hangzó képmása” – összegzett Kamp Salamon a budavári evangélikus szabadegyetemen.

■ ANGYAL-CSEKE CSABA

FOTÓ: NAGY ADÁM

A mi Sándorunk nyomában

Az Evangélikus Országos Múzeum Petőfi-kiállításán jártunk

Különleges szemszögből mutatja be a kétszáz éve született Petőfi Sándort az Evangélikus Országos Múzeumban A mi Sándorunk – Petőfi az evangélikus oktatás útvesztőiben címmel nyílt időszaki kiállítás. Az ötletekben és látványban is gazdag interaktív tárlaton a vékonydongájú, éles eszű, kalandos utakon járó diákkal együtt vándorolhatunk mi is, ülhetünk be vele az iskolapadba, s egy furcsa gép segítségével még „ő maga” is megszólal.

Petőfi erőterében jár a múzeumlátogató több okból is: a pesti evangélikus gimnáziumnak egykor otthont adó épületben vagyunk, néhány méterre pedig a Deák téri templom áll, ahol a kisdíák konfirmáltak.

PADBÓL PADBA

Kiskőröstől Kecskeméten át Sárszentlőrincig, Pesttől Aszódon át Selmecebányáig nem csak kilométerben tett meg nagy

utat a „deák”. Szelleme, későbbi forradalmi költészete, szabadságot és szerelmet izzón vágyó lelke is formálódott, érett a megtett lépések nyomán.

„Édesapja nagyon jól menő vállalkozó, ambiciózus ember volt, felekezeti iskolába járatta fiait, Sándorból értelmiségit akart nevelni. Az öt és fél éves kislányt Kecskemétre íratta be, ahol egy rokonnál kapott szállást, s havonta egyszer-kétszer ment haza” – mondja Zászkaliczky Zsu-

zsanna művészettörténész, a múzeum igazgatóhelyettese, a kiállítás egyik kurátora (a másik Kertész Botond történész).

A tárlaton Orlai Petrich Somának, Petőfi másod-unokatestvérének a festménye és egy átlátszó plexitáblán a fiatal, batus deák grafikája fogadja a látogatót, s rögvest meg is érkezik egy Petőfi korabeli iskolába, ahol a padokban ülve tesztelheti a tudását. A költő életére vonatkozó hat plusz egy kérdésre a bejáratnál kapott kártya kilyukasztásával válaszolhatunk. Ha egy válasz megvan, előrébb ülünk egy paddal, hogy újabb feladatot kapjunk. A boltíves terem, a barna padosorok, a korhű, felpróbálható ruhák, amelyek egy beugróba állított rúdon sorakoznak, megteremtik a korabeli hangulatot. ▶

Hogy milyen eredménnyel „jártuk ki az iskolát”, azzal a boltozatos terem végén felállított leolvasógépnél a lyukasztott kártya alapján maga Petőfi szembesít: a monitoron megjelenő kép „életre kel”, s rímbe szedve értékeli teljesítményünket. A csupán egyetlen választ megjelölő diákot nagyon megrója: „Gyermekem, ez itt mi? Miként lyukasztottál? Ezzel most engemet nagy zavarba hoztál...” Tehát érdemes összpontosítani.

A tárlóban elhelyezett dokumentumok között – egyebek mellett – látható a Kiskőrösi Evangélikus Egyházközség keresztlési anyakönyve, benne egyes sorszámmal az 1823. január 1-jén kelt bejegyzés Alexander Petrovics keresztléséről. Megszemléltethetjük Petőfi gyer-

séggel haláloztak el. Székács József pesti magyar evangélikus lelkész magánanyakönyvében a temetésükről szóló bejegyzés olvasható.

Az Evangélikus Országos Múzeum állandó kiállításának „Petőfi-relikviái” szintén átköltöztek most az időszaki kiállítás területére: például a kiskőrösi templom keresztlőmedencéje és a költő első fennmaradt, saját kezű verskézirata; *A hűtelenhez* című költeményt a selmeci evangélikus líceum irodalmi önképzőköriének „érdemkönyvébe” jegyezte be.

LEGENDÁK ÉS VALÓSÁG

Zászkaliczky Zsuzsanna sok érdekes, máig kérdéses részletet osztott meg velünk. „Az *apostol* című elbeszélő köl-

ő az a magyar költő, akit mindenki ismer. Magyarországon a történelmi személyiségekről elnevezett utcák között Petőfi Sándor nevét viseli a legtöbb.”

De miért „a mi Sándorunk” szerepel a kiállítás címében? – kérdezzük. „Tény, hogy nem lehet őt hitvalló evangélikusnak nevezni, annak ellenére, hogy erős evangélikus identitású szlovák családból származott – hangzik a kurátor válasza. – Amikor terveztük, hogy kiállítást rendezünk a bicentenárium alkalmából, nem akartuk átírni a Petőfi-recepciót. Amit meg tudunk mutatni, az a néhány evangélikus iskola, ahova járt, s ahol ennek nyoma is van. Köztük a pesti, amelynek helyén most a múzeum áll. Konfirmációja idején azonban már a piaristák diákja volt, mert apja szerint túl sokat lödörgött a színházak körül, s ezért nem volt elég jó a tanulmányi eredménye. A hitoktatást elképzelhetően magyarul, magát a konfirmációt viszont nagy valószínűséggel szlovákul végezte a lelkész.” Petőfi hitéletéhez kapcsolódva Zászkaliczky Zsuzsanna hozzátesszi: „Az egyházi hierarchiával, vagyonnal, a papokkal volt baja, de több lelkésszel baráti kapcsolatot ápolt, például az evangélikus Székács Józseffel, Máday Károllyal, a református Tompa Mihállyal. »Klasszikus« istenes verseket nem írt. A természetről, költészetről, művészetről, szabadságról mint isteni eredetű élményekről – transzcendens – csodálattal szolt.”

A tárlat címében „az oktatás útvesztői” megfogalmazás is figyelmet érdemel. „Petőfi nem volt mindig rossz tanuló és kicsapott diák! Voltak fegyelmi ügyei, de csupán egy kíváncsi, életrevaló kamasz volt. Különösen jó volt szépírásból, latinból, retorikából, elképesztően sokat olvasott, és nem csak magyar nyelven. Amikor Selmecről szégyenszemre elkullogott, akkor valóban gyengére sikerült a bizonyítványa, ám ettől ő intelligens, olvasott fiatalember volt. A tárlat 1838 kora nyaráig kíséri Sándort, amikor elhagyta a selmeci líceumot.”

A tárlaton látható, utángyártott iskolapadokról is kulisszatitkokat tudtunk meg a kurátortól: „Egy picit csalunk: ezek a padok már kétszemélyesek, a 19. század közepén azonban egészen hosszú padokban ültek a diákok, nemritkán negyvenen-ötvenen egy osztályban, és a tanító egyszerre két-három évfolyamot tanított. Abban viszont korhűek ezek a padok, hogy fából készültek, mint Petőfi

mekkori kézírását egy latin–német szótárban, megtaláljuk nevét líceumi évfolyamnaplókban, értesülünk egy 1831-es ügyről: Haag Péter sárszentlőrinci tanító perében ugyanis kihallgatandó diákként jegyezték fel, de a pesti szlovák evangélikus elemi iskola anyakönyvében is ott áll a neve az ötödik sorban.

Fontos dokumentum látható 1835-ös konfirmációjáról: Ján Kollár evangélikus lelkész – aki a hitoktatója is volt – évfolyamnénvsorában, a pesti evangélikus egyház közös vegyes anyakönyvében az első név Alexander Petrovicsé. Temetési bejegyzést is találunk: Sándor szülei, Petrovics/Petőfi István és Hruz Mária 1849 tavaszán, alig két hónap különb-

temény alapján azt gondolhatjuk, hogy Petőfi szilveszter éjjelén született. Ez azonban nem biztos, hogy reális. 1823 januárjában iszonyatosan hideg volt. A keresztszülők Izsákról érkeztek Kiskőrösrre. Nem valószínű, hogy éjjel megszületett, és másnap reggelre odaértek egy mobiltelefon nélküli világban. Inkább azt feltételezhetjük, hogy valamikor karácsony táján született. Éppígy bizonytalan halálának a pontos időpontja és helye is. Természetes módon keletkezett és mestersegesen gerjesztett legendák fonódtak köré. Ami biztos, hogy 1849. július 31-én látták utoljára a segesvári csatatéren, Fehéregyháza mellett. Születése és halála tehát a legendák homályába vész, mégis,

idejében. Talán először fordult elő a kiállításaink történetében, hogy a kiállítás megszervezése szorosan összefonódott a múzeumpedagógiai szempontok felderítésével. A padokkal ezt is kívántuk jelezni.”

A kéziratos anyagok közül Zászkaliczky Zsuzsanna még egy érdekességet említ: „Koren István aszódi tanító jegyzetanyaga azért izgalmas, mert minden évben feljegyezte a tanulók nevét. Két tanévben pedig Petőfi öccse, István is szerepel a listán. A tanmeneteket is tőle tudjuk, és arról a versről is értesülünk, amelyet Petőfi a »ballagásra« írt, és az aszódi iskola ünnepségén olvasott fel. Ez az első ismert verse.” Koren feljegyzésében a vers is fennmaradt, a kiállításon meg is nézhetjük.

Összegzőként a kurátor úgy fogalmaz: a mai evangélikus oktatást is közel hozza a látogatókhoz a kiállítás, amiért köszönet illeti a kreatív videókat hozó pedagógusokat és diákokat egyaránt.

MÚLT ÉS JELEN JÁTÉKOSAN

Egy mai tárlat elképzelhetetlen modern megoldások nélkül. Ezeknek itt látványban, hangban, cselekvésre készítő feladatokban egyaránt jó példáit találjuk. A kiállítás e téren különösen is ötletgazdag, digitális alkalmazások, érintőképernyő segít a ma emberének, hogy élménytelien legyen az ismeretszerzés.

A lyukkártyás programot, „digitális attrakciót” külön erre a kiállításra fejlesztette Hajdu Gáspár és Papp Gábor. A kurátortól megtudjuk: lyukkártyával Petőfi valószínűleg nem találkozott, bár Európában az 1830-as években már használták szövőgépek működtetéséhez. Érdekes a fonallal kombinált távolságmérő. Biliárdasztal méretű térkép adja fel a leckét: ha Petőfi egy nap alatt harminc kilométert gyalogolt, akkor hány nap alatt ért haza a szüleihez?

A válaszhoz a Selmecebánya–Szabadszállás-távolság lemérésével jutunk közelebb. De egy másolaton akár a költő monogramját is kibogarászhatjuk, amelyet a sárszentlőrinci templom padjába vésett. A kort, amikor nem tableten, laptopon vitték magukkal a tudást az ifjak, egy 19. század végi gyöngi palatábla is segít elképzelni.

Végül „szabadulószoza” várja a vállalkozó szellemű látogatókat: ha kedvük támad, „lelécelhetnek a líceumból”. A sikeres szabadulás érdekében érdemes az addig kapott, a kiállított műtárgymásolatok útján és játékosan megszerzett információkat jól eszünkbe vélni.

A szervezők arra is gondoltak, hogy összekössék a múltat a jelennel: Petőfi szülővárosának és egykori iskoláinak (Deák tér, Bonyhád, Kecskemét, Aszód, Kiskőrös) mai diákjai fogalmazták meg gondolataikat a költőről. Munkáikat QR-kóddal elérhető videókon tekinthetjük meg; ráadásként a békéscsabai diákok versfilmekkel készültek.

A bicentenáriumi év számunkra értékes gyöngyszeme ez a kiállítás. Gyerektársaságban még nagyobb élmény – kisebb és nagyobb iskolásokkal is bátran kerekedjünk fel Petőfi nyomában!

■ S.-K. D.

A kiállítás május 31-ig látogatható – hétfő kivételével – 10 és 18 óra között az Evangélikus Országos Múzeumban (Budapest V. ker., Deák tér 4.).

FOTÓK: TORDAI RÓBERT

Mindig poén?

Nyílt levél egyik barátomnak

KÉPUNK ILLUSZTRÁCIÓ - FOTÓ: NATHAN DUMLAO / UNSPLASH.COM

Szia, bocs, hogy félbeszakítottam a messengeres beszélgetésünket, sok minden közbejött, meg hát át is akartam gondolni a témánkat. A végén rájöttem, hogy megszületett gondolataim jócskán túlléptek levelezésünk kezdő kérdésein, ezért – ha már úgyis meg kell írnom ezt a cikket – inkább így, név nélkül, de nyílt levélben írom le gondolataimat. Remélem, nem baj. Vedd úgy, hogy ezt már nem neked írom, hanem magamban tündöködöm.

Szóval, ott kezdődött az egész, hogy pár hete egy közismert idős ember halálának híre te egy rövid, poénos megjegyzést tettél közzé. Nem volt benne semmi sértő, megalázó, egyszerű szóvicc volt az egész, mégis kínos érzés volt olvasni. Emiatt írtam neked privátban, így alakult ki a későbbi félbeszakadt beszélgetésünk.

Mindig is odavoltam a humorodért, már kamaszkorunkban is. Éles, néha kissé (?) csípős megjegyzéseid pontosak vol-

tak. Most mégis feltettem a kérdést: ez meg mire jó? Nem azt mondtam, hogy nem szabad, hogy kegyeleletsértő (szerintem nem az, mások szerint lehet, hogy igen), azt sem, hogy ízléstelen. Egyszerűen értelmetlen. A kérdésem ez volt: miért kell mindig humorosnak lenni? Innen indult el a beszélgetésünk.

MINDIG VALAMILYEN

Elárulok egy titkot. Nem szeretem azokat, akik nagyon *valami*lyenek. Nehezen tudok mit kezdeni azokkal, akik mindig ugyanolyanok, mondjuk, fennkölték, magasztosak.

Miközben nagyon hálás vagyok a hazámért és az anyanyelvemért, amelyben otthon lehetek, nevetségesnek érzem azokat, akik annyira hazafiak, hogy semmi másból nem áll az életük, mint hogy napi huszonnégy órában könnyes szemmel gondolkodnak hazánk sorsára, akik – Örkény szavaival élve – „azonkívül, hogy magyarok, nem foglalkoznak semmivel, mert ez teljesen igénybe veszi az idejüket”.

Nem szeretem a mindig kegyeseket, akik a strandra is Bibliával járnak – és nem azért, mintha nekem nem lenne életem alapja az Istennel való találkozás. Az öncélú kegyeskedés látványa illetlen vigyort csal arcomra.

Nem szeretem a mindig okoskodókat, mindig filozófiai kérdéseken töprengőket, mindig elvontan gondolkodókat. Iszonyú nehéz lehet az ilyen emberrel együtt élni – kérdezd csak meg a feleségemet. (Na jó, igyekszem megváltozni.)

Általában nem szeretem, ha valaki beleragad egy szerepbe, mindig mindenre ugyanaz a válasza: a honfibú, a kegyeskedés, az okoskodás vagy bármi hasonló. Ebben szerintem te meg én egyetértünk. Csakhogy én ebbe beleszámítom azt is, ha valaki mindig poénos, humoros, kényszeresen bizonyítja, hogy a humor, az ironia fegyverét mindig keze ügyében tartja. Mindig humorosnak vagy groteszknak lenni éppolyan unalmas, mint mindig fennköltnek vagy mindig alázatosnak. A pátosz teljes beleélést jelent, nem engedi, hogy az ember egy pillanatra is kívülről lássa önmagát. Az ironia állandó kívülállást jelent, egy pillanatra sem engedi, hogy az ember azonosuljon a helyzettel. Mindkettő korlátoz a maga módján.

Közös kedvencünk, a groteszk irodalom legnagyobb magyar képviselője, a már említett Örkény István is megengedte magának, hogy ne legyen mindig groteszk, olykor egyszerűen csak megállt az élet és a halál nagy kérdései előtt. Van olyan félig megírt regénye, amelyet éppen azért hagyott befejezetlenül, mert rájött, az ábrázolni vágyott emberi sors mélysége sokkal nagyobb, mint hogy ezt be tudná fogadni, és nem akarta a groteszk, az ironia segítségével „kezelhetővé” tenni – inkább otthagya az egészet.

MINDENNEK RENDELT IDEJE VAN...

Nagyon szeretem az Ószövetség egyik figuráját, a Prédikátort, aki öregkorára rájött arra, hogy igazából semmit nem lehet megúszni, se vallásosságunk, se tetteink nem óvnak meg azoktól

KÉPUNK ILLUSZTRÁCIÓ - FOTÓ: ERNIE A. STEPHENS / UNSPLASH.COM

a szépségektől és krízisektől, amelyeken túl kell esnünk. Egy dolgot lehet: megélni az örömet és a bánatot és bízni abban, hogy az egészet úgy, ahogyan van, Istentől kapjuk. Ez a Prédikátor írja könyvében, hogy mindennek rendelt ideje van: nevetésnek és sírásnak, örömnak és bánatnak, születésnek és halálnak.

Ha mindennek megvan a maga rendelt ideje, miért hisszük, hogy van olyan alapállapot, módszer az életre, amely mindig a helyén van? Miért hisszük, hogy jó, ha mindig humorral, iróniával közelítünk a dolgokhoz? Nem válhat-e a groteszk, a kívülről álló irónia éppolyan pózzá, mint az, amit kinevet? Nem mondom,

hogy legyünk mindig elfogódottak, patetikusak. Viszont az állandó irónia is bezár minket. De szerintem van egy harmadik megoldás. A csend.

Amikor egyszerűen nincs véleményünk, nem kommentálunk semmit, nincs állásfoglalás, nincs okosság és okoskodás. Ez nem jelent felvett pózt. Csak éppen megállunk a teremtett világ előtt, annak minden csodája és tragédiája előtt, és elfogadjuk, hogy mi ezt az egészet nem tudjuk véleménybe csomagolni. Marad az, hogy csöndben maradunk. És a halállal való találkozás pont egy ilyen alkalom.

A HUMOR ÉS A HIT MINT SZKAFANDER?

Óvatosan nyúlok a kérdéshez, de a levelemben még valamit írsz: mivel vallod, hogy nincs istened, neked egy segítségem van az élet és a halál elviseléséhez: a groteszk, az irónia, amely nem azonos a vidámsággal. Mint írod, neked ez a módszered/ideológiád az élet elviseléséhez, a szkafander, hogy ezt a földi létet el lehessen viselni.

Nehéz erre válaszolni. Kívülről úgy tűnhet, hogy az istenhit is csak egy ideológia, menekülési útvonal. De én belülről ezt nem így élem meg. Inkább úgy, mint egy keretet, amelyben lélegzem, élek, megélem az életet – amihez nem kell szkafander. Lehet, hogy azért, mert most különös helyzetben vagyok: időm nagy részét életüket kezdő fiatalok és életüket befejező idősök között ingázva élem. Megtapasztalom, érzem, hogy az életem ajándék, minden nyavalyájával és örömeivel együtt, és amikor abba kell hagyni, akkor annak adom vissza, akitől kaptam. (Persze ezt azért nem tudom ilyen nyugodtan mondani, ha tragikus módon meghalt fiatalok mellett kell megállnom.) És mivel tőle kaptam, rábízhatom azt is, ami utána jön.

Nem vagyok annyira nagyképű, hogy kijelentsem, nem félek a haláltól. A lélektan szabályai rám is érvényesek, és ha majd egyes szám első személyben találkozom az elmúlással, a tagadás, düh, alkudozás, bánat és elfogadás lépcsőin nekem is végig kell mennem. De most azt érzem, nem rettegek tőle. Annyira biztosan nem, hogy mindenáron ki kelljen gúnyolnom.

■ HEGEDŰS ATTILA

FOTÓ: VALENTIN SALJA / UNSPLASH.COM

FOTÓ: OLÁH ATTILA

Hitvalló művészet

Lovas Ilona kiállítása a Múcsarnokban

A megvallott hitből fakadó, Krisztusra mutató alkotások valójában nagyon pontos, a vizualitás nyelvén megfogalmazott, biblikus alapú prédikációk. A hazai kortárs szakrális képzőművészet kimagasló alkotójának, Lovas Ilonának az életművét bemutató emléktárlat február közepéig látható Budapesten.

A *Stációk* című, Lovas Ilona (1954–2021) életművét reprezentatív módon, három teremben bemutató kiállítás nemcsak egy jól sikerült kurátori kísérlet a művészi oeuvre feltárására, hanem arra is példa, hogy az egzisztenciálisan és identitásként megélt Krisztus-hit miként tud kortárs formanyelven a művészet tárgyává válni.

Lovas alkotásai Pilinszky János lírájához vagy Arvo Pärt zenéjéhez hasonlók. Esszenciális tömörségükben, egységiségükben, félre nem beszélésükben nemcsak a felszínt fogalmazzák meg, és esztétikailag gyönyörködtetnek, hanem a bensőt, a mélységet keresve az emberileg megfogalmazható örök üzenetre fókuszálnak. Felvillantják az emberi törekénységet, de mindvégig mellé helyezik a ránk is kiáradó kegyelmet.

A többek között Munkácsy- és Kosuth-díjjal is elismert Lovas Ilona textilművészként kezdte pályáját. Már korai alkotásain is megjelent a kísérletezés, a különböző anyagok használata. Az 1980-as években talált rá a művészetét meghatározó médiumra, a marhabélre, amely a belülről kitárulkozás szimbólumává vált.

„Ahogy megértettem a bél szimbolikáját, rájöttem, hogy ez a matéria teljesen új tartalmat ad a munkámnak: ami belül van, és nem látható, azt én kifordítom, megmutatom. Ahogy dolgoztam vele, egyre jobban megértettem az üzenetét, és úgy találtam, több jelentés hordozására alkalmas: a belső utak kivetüléseire, érzésekre, vágyakra, kimondhatatlan dolgokra mind utalhattam vele” – vallotta.

LENTRŐL FELFELÉ

Ezenkívül számos bibliai, teológiai utalás is tetten érhető már a művész anyagválasztásában is: az ostya, a víz, a föld, a búza és maga az ember is műveinek alkotóelemévé vált. Az emlékkiállítás kurátora, Kondor-Szilágyi Mária művészettörténész így beszélt az említett alkotóelemek által megfogalmazott hiányról: „A papírból kinövő búza, amely Isten kegyelméből hajt ki, és amelyből a »lélekgubók« lesznek [*a Stáció 25. című alkotás – a szerk.*], amelyek pont a megfoghatatlan Istentől származó emberi részünk megmutatására vállalkoznak, a nagy lyukas ostyalapok a fotómunkákon, amelyekből kivágják a szentostyát – mind olyan vizuális megközelítések, ahol a jelenlévő a hiány megmutatásával válik ábrázolhatóvá.”

Lovas Ilona maga fogalmazta meg a Ludwig Múzeum által készített portréfilmben: „A kezdetektől fogva törek-

szem egy útkeresésre, ami lenről föfelé vezet az én életemben, és hiszem, hogy minden munkámmal egy kicsit közelebb kerülök ahhoz – akihez vagy amihez –, amitől az egész életünk függ.” Ezért sem meglepő, hogy munkáival nemcsak rangos hazai és külföldi kiállítóterekben és gyűjteményekben, hanem számos templomban, egyházi épületben is találkozhatunk. Egyházművészeti alkotásai közül kiemelendő a férje, Nagy Tamás Ybl-díjas építész (1951–2020) által tervezett balatonboglári evangélikus templomban látható, merített papírból készült munkája, a *Jelenések könyve*.

ÉLETERMŐ STÁCIÓK

Az először 1984-ben egymás mögé helyezett hét táblából álló installációként kiállított munkából kettőt láthat a Műcsarnok közönsége. A nagy méretű, fémhálóból, papírból és búzából készített lapok azonban még így is megrázó hitvallások. Míg a papír szélein látható drótháló utalás lehet a kietlen, szeretet nélküli, Istentől elfordult, sívár világra, a profán lét kiszolgáltatottságára, addig a fehér lapon megjelenő kereszt az élet szimbólumává válik. Lovas Ilona vizuális prédikációja a földre vetett búzaszem példázatát mondja el. „*Bizony, bizony, mondom nektek: ha a földre vetett búzaszem nem hal meg, egymaga marad; de ha meghal, sokszoros termést hoz.*” (Jn 12,24) A nedves papírmasszába kevert búza elszínezi a papírt, így válik egyértelművé: az élet önmagát adja másokért.

Lovas Ilona térspecifikus installációkat alkotott – a műcsarnokbeli kiállítás hiánya, hogy erre nem reflektál –, művei sorozatokba rendeződnek. Számos videómunkája közül talán legismertebb a 2006-ban készített S. O. S. Ebben a nagyapai örökség részét képező kalaptompok [a kalap alapanyagául használt, rendszerint harang formájú nemezdarab, amelyből a kalapot vasalással, mintázással, préseléssel kiformázzák – a szerk.] vízen való mozgását rögzíti a művész, kifejezve a 20. század történelmi traumáit, egyúttal személyes emléket is állítva. Egy interjúban kifejtette: „Mintha emberi tulajdonságokkal rendelkeznének [a kalaptompok]. Kiszolgáltatottan hánykolódnak, hol sokaságként, hol meg egyenként sodródhatnak. Nem süllyednek el, hanem fohászoknak a fejlettség és megbocsátás horizontján.”

Szintén a kiállításon látható a 2003-as *Kyrie eleison* performance felvétele,

amelyben mintegy imádság gyanánt maga a művész mozgatja a fény irányába a kalaptompokat.

A KEGYELEM OFFERTÓRIUMA

Lovas Ilona 2015-ben készült *Offertórium* című videómunkája egyszerre figyelmeztet bennünket az emberi gondolkodás és az isteni szeretet közötti különbségre, valamint a kegyelem látható jelére. A padlóra vetített, kör képkivágású videón ostyákat látunk, amelyek a földre hullanak. Itt fontos a többes szám: Lovas ugyanis következetesen figyelt arra, hogy ne általánosítson, hanem az ostyák nagy számával fejezze ki a globális áldozaton belüli egyéni meghívást. Jézus áldozatát, az utolsó vacsora és az abból következő úrvacsora üzenetét állítja a középpontba, valamint azt is érzékelteti, hogy a ke-

nek legbelső termében ennek az elgondolásnak az igazolásával találkozhatunk. Az egyik falon az S. O. S. videóinstalláció, arrébb acéldobozokban üvegből, lisztből, marhabélhártyából a *Zsoltár 1–4* műegyüttes. „*Tollaival betakar téged, szárnyai alatt oltalmat találsz, pajzs és páncél a hűsége*” (Zsolt 91,4) – olvassuk a művön. Ugyanebben a térben helyezték el az *Offertórium* videóinstallációt is, valamint itt láthatjuk a 2015-ben készült *Nullpont 1–8* (2015) és a *Cím nélkül (Evangélium 21 Lábmosás és utolsó vacsora egységhez előtanulmány)* alkotást 2020-ból.

A falhoz támasztott, felmagyított talpak és a lábmosás gesztusát ábrázoló képek mellett nem lehet „csak úgy” el sétálni. Kifejezik, éreztetik, hogy közünk van hozzájuk. Azt érezzük, vendégségben vagyunk. Eszünkbe juthat Pilinszky Jánosnak a *Lukács margójára* című írása:

A SZERZŐ FELVÉTELEI

gyelem nem rajtunk múlik, hanem Jézus testesíti azt meg.

Ez – mint Lovas Ilona művészetének egésze – nem a dicsőség teológiáját (*theologia gloriae*), sokkal inkább a kereszt teológiáját (*theologia crucis*) fogalmazza meg: rámutat Krisztus áldozatára, de nem áll meg ott, hanem magában foglalja a meghívást, így válaszadásra készítet.

„Mondják, Lovas Ilona szakrális teret hoz létre műveivel, elmélyülésre, meditációra, felemelkedésre alkalmas teret” – írja Zászkaliczky Zsuzsanna *A módban rejtőző Isten – Kortárs művészeti közelítések* című tanulmányában (olvasható az *Ezt cselekedjétek! – Tanulmányok az úrvacsoráról* címmel a Luther Kiadónál tavaly megjelent kiváló kötetben). A Műcsar-

„»Ki nagyobb: aki asztalnál ül vagy aki föl-szolgal? Ugye, az asztalnál ülő? Én mégis úgy vagyok köztetek, mint a szolga.« Mint az első és mint az utolsó. Mint a Pásztor és mint a Bárány. Mert ennek az isteni szeretetnek, didergő és szomjazó, elfogadásért könyörgő isteni szeretetnek a kohójában végre értelmet nyer, és tiszta szeretetté válik minden, a világot megosztó ellentmondás. Öröm és szenvedés, halál és föltámadás, mulandóság és öröklét. Az utolsó vacsora az isteni »sűrítés« csodája.”

■ GALAMBOS ÁDÁM

Stációk – Lovas Ilona emlékkiállítása. Budapest, Műcsarnok, Hősök tere. Megtekinthető február 12-ig.

Radvánszky Albert mai szemmel

Emlékszem, Szépfalusi Istvántól [Ausztriában élt evangélikus lelkész, szociográfus, szerkesztő, kulturális szervező; 1932–2000 – a szerk.] kaptam meg Ordass Lajos válogatott írásainak folytatáskötetét, benne a róla szóló dokumentumokkal, így az 1948-as bírósági tárgyalás leiratával is. Természetesen sokat hallottam családi körben a száműzött püspökről, ismertem az előző kötetet is, de a tárgyalás szó szerinti felidézése valahogy egészen kísérteties tapasztalat volt. Az abszurditásnak, megátalkodottságnak, kicsinyességnek ezek a tünetei, amelyek a kommunista rendszer úgynevezett igazságszolgáltatását jellemezték, akkor is megdöbbenőek voltak, ha az ember amúgy tisztában volt az előző éra alaptermészetével – még ha a kádári konszolidáció langymeleg világa és a rendszerváltozás kompromisszumai már valamelyest feledtették is a legvadabb kommunista időszakot.

A könyvet olvasva persze az is feltűnt, hogy a püspök és más lelkészek mellett a világi tisztségviselők milyen gyakran jelennek meg – sajátos szerepet betöltve az akkori egyházi közéletben. A Reök Iván, Mihályfi Ernő vagy még inkább az irodalmi életből is ismert Darvas József politikai ármánykodásáról szóló dokumentumok az evangélikus múlt számomra addig ismeretlen dimenzióját tárták fel, felkeltve érdeklődésemet ezen – finoman szólva – összetett személyiségek iránt.

Ám az igazi újdonság Radvánszky Albert tárgyalási jegyzőkönyvének elolvasása volt, hiszen az idősebb egyetemes felügyelő, egykori koronaőr olyan türelemmel és jámborsággal válaszol a feltett kérdésekre, ami a keresztyéni béketűrés igazán látványos példája – amellet, hogy számomra ebből a dokumentumból derült ki több minden, ami Radvánszky életkörülményeire, anyagi helyzetére vonatkozik. Az például, hogy az országos egyház székházától néhány házra, az Üllői út 16. szám alatt volt budapesti lakása, vagy hogy a Centrál kávéház épülete melletti bérház az Irányi utcában az ő tulajdona volt. Ha az általunk is ismert, „belakott” térben el tudunk helyezni egy történelmi személyiséget, hirtelen sokkal valóságosabbá válik az alakja, és az érdeklődés is könnyebben feléled iránta.

Amikor 2007-ben Pesthidegkútra költözvén az itteni gyülekezet templomába kezdtünk járni a Sarepta-szeretothon épületében, akkor tudtam meg, hogy Radvánszky Albert az utolsó éveit itt töltötte, itt is halt meg 1963. február 5-én, illetve hogy a Sándy Gyula tervezte oltártér színes ablakát, keresztjét és a hármas halommal kiegészített oltárt is ő adományozta még a negyvenes évek elején – ereje és befolyása teljében. Mindez csak tovább fokozta érdeklődésemet.

Hosszas kérdezősködés után nagy örömmre idősebb Gryllus Vilmos korábbi Deák téri felügyelő volt az, aki pontosan tudta, hogy a Farkasréti temetőben hol nyugszik a korábbi egyetemes felügyelő. Megható és felemelő emlékeim között őrzöm azt a téli napot, amikor Vili bácsi – nem sokkal az éppen tíz évvel ez előtt bekövetkezett halála előtt – elballagott velem Radvánszky Albert sírjához, a temetőnek egy igen elhanyagolt, s talán bátran kimondhatjuk, aligha felújítható kriptasorához.

A tárgyi, topográfiai emlékek megismerésén kívül a rendelkezésre álló tanulmányokat, cikkeket olvasva nemcsak egy fiatalon induló, látványos közéleti életpálya rajzolódik ki, hanem olyan, a közösségért, az országért, az egyházért felelősséget vállalni hajlandó ember arcéle is, aki a Trianon utáni konszolidáció éveiben ötletesen, tettersően, a nácizmus és a kommunista diktatúra árnyékában pedig erős erkölcsi tartással, jó arányérzékkel tudta ellátni vállalt feladatait – amíg engedték. Szerteágazó kapcsolatrendszere hasznára volt az egyháznak, anyagi helyzete lehetővé tette a sajátján kívül néhány más gyülekezet közvetlen anyagi támogatását is.

Természetes, hogy a rendszerváltozást követően sokkal több szó esett Ordass püspökről, mint bárki másról, ugyanakkor fontos az is, hogy a valóban hűségessé szolgatársról, Radvánszky Albertről is méltóképpen megemlékezzünk. E szándék kifejeződése volt már az is, hogy egyházunk felújított székházában az országos presbitérium üléstermékét róla neveztük el. A 2023-as, többszörösen is kerek évforduló pedig igazán jó alkalmat teremt arra, hogy a kegyeleti gesztuson túl érdemben feltárjuk a 20. századi magyar történelem és egyháztörténet e fontos alakjának életpályáját.

■ PRÖHLE GERGELY

A szerző egyházunk országos felügyelője

A Magyarországi Evangélikus Egyház ez évben emlékezik meg Radvánszky Albert egyetemes egyházi és iskolai felügyelőről, beiktatásának századik, lemondatásának hetvenötödik és halálának hatvanadik évfordulója alkalmából.

A megemlékezéssorozat részeként október 13-án a téma szakértő kutatói tudományos ülés keretében terveznek átfogó képet nyújtani a felügyelő életének és munkásságának egyházi és köztörténeti, nemzeti jelentőségéről, az Evangélikus Országos Múzeum pedig kamarakiállításal kíván tisztelni Radvánszky Albert emléke előtt.

Mozaikok egy báró életéből

Radvánszky Albert egyetemes felügyelő emlékezete – 1. rész

Az Osztrák–Magyar Monarchia boldog békeidejében született nemzedék jeles képviselője volt, aki életét a Kádár-korszak úgynevezett konszolidációs éveiben, birtokaitól, rangjától, vezető egyházi tisztségétől megfosztva fejezte be. A nagybirtokos nemes úrnak, a felsőház alelnökének, a koronaőrnek, az evangélikus egyház egyetemes egyházi és iskolai felügyelőjének az élete azonban nem csupán egy kiváló ember személyes története. A háttérben két világháború, egymást váltó diktatúrák, az „uralkodó” és az üldözött egyház története éppúgy ott húzódik, mint az ezeréves Magyarország, a feudális címek és rangok világának eltűnése és a magyar arisztokrácia mélybe süllyedése.

A Zólyom vármegyei radványi és sajkó-kazai Radvánszkyak generációkon át számos kiválóságot adtak a hazai politikai és közéletnek. Tekintélyes örökség – birtok, vagyon, rang és hírnév s az ezekkel járó megannyi jog és kötelesség – jutott osztályrészül a család 20. századi képviselőjének, Radvánszky Albertnek is (Pusztavarsány, 1880. szeptember 11. – Budapest, 1963. február 5.).

Besztercebányai és budapesti középiskolai évei után jogot tanult a budapesti tudományegyetemen, majd elvégezte a mosonmagyaróvári Gazdasági Akadémiát. Sokoldalú tudását kiválóan kamatoztatta kiterjedt birtokain, kiváltképp szülőhelyén, a Pest vármegyei Pusztavarsányon, ahol mintagazdaságot alakított ki.

ŐSÖK NYOMÁBAN – ÚJ UTAKON

Fiatalon bekapcsolódott korának politikai, társadalmi és gazdasági életébe, tisztségek, hivatalok, címek és megbízások sorát nyerte el. Pest vármegye törvényhatósági bizottságának örökös tagjává választották, huszonöt évesen királyi meghívólevelet kapott a főrendiházba, amelynek örökös jogon 1918-ig tagja és jegyzője volt. Az első világháború alatt előbb a Vöröskereszt főmegbízottjaként az olasz hadszíntéren működő főparancsnokságra kapott beosztást, később az Országos Hadigondozó Hivatal miniszteri biztosaként működött Besztercebányán.

Az 1923-ban a magyarországi evangélikus egyház egyetemes egyházi és iskolai felügyelőjévé választott Radvánszky e tisztsége révén 1927 és 1944 között a magyar Országgyűlés felsőházának tagja, 1935 májusától 1944-ig egyik alelnöke volt, de részt vett a T. Ház országgyűlés-

sinapló-bíráló, közgazdasági, közoktatásügyi, közlekedési, külügyi és pénzügyi bizottságának munkájában is. Az ország ipari és pénzügyi életében is aktív szerepet játszott: nemcsak a Magyar Nemzeti Bank főtanácsosa, a Hazai Általános Biztosító elnöke volt, de helyet kapott az Első Magyar Általános Biztosító Társaság, az Országos Földhitelintézet és a Pesti Hazai Első Takarékpénztár igazgatóságában is.

Emellett tevékeny részt vállalt korának jótékonyági mozgalmában, támogatta a civil egyházi és világi kezdeményezéseket. Elnökölt a Felvidéki Egyesületek Szövetségében, elnökhelyettese

volt a Gyermekvédő Ligának és a Magyar Vörös Kereszt Egyletnek. 1930-ban közéleti érdemeinek elismeréseként Horthy Miklós kormányzó a Magyar Érdemkereszt I. osztályával tüntette ki, és a magyar királyi titkos tanácsosi méltóságot adományozta neki.

A KORONAŐR

Közéleti szereplésének csúcsát jelentette, amikor 1942-ben a Szent Korona őre lett. Az országos főméltóságot a 16. század eleje óta két személy viselte: egy római katolikus, illetve felváltva egy-egy református, illetve evangélikus főnemes. ►

FOTÓ: EVANGÉLIKUS ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

FOTÓ: EVANGÉLIKUS ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

Radvánszky Albert (középen díszmagyarban) 1934-ben, a zsinat megnyitására az egyházvezetők társaságában

A protestáns őrhely a református gróf széki Teleki Tibor koronaőr elhalálása folytán 1942 novemberében megüresedett. December 18-án Kállay Miklós miniszterelnöki átírata nyomán a magyar Országgyűlés a négy jelölt közül – a szavazást mellőzve, közfelkiáltással – a közjogi méltóságra báró Radvánszky Albertet választotta meg. Ő és a tisztséget 1933 óta betöltő római katolikus báró Perényi Zsigmond voltak a magyar korona utolsó főnemesi őrzői.

A front Budapest felé közeledtével fokozott felelősség hárult rájuk. Radvánszky érzékletesen írja le emlékiratában, milyen körülmények között mérlegelték Lakatos Géza miniszterelnökkel együtt a korona biztonságba helyezésének lehetséges helyszínét. Miután a budapesti pápai nunciátúrát és Veszprémet elvetették, Budavárt választották: „Rövidesen találtunk a várbán a Szent Korona óvóhelyéhez közel megfelelő helyet, ahol – mintha megéreztük volna a 15-én bekövetkezett eseményeket – a Szent Koronát október 10-én este a sötétség leple alatt elástuk.”

A koronázási ékszerek Szálasi Ferenc hatalomátvételének legitimálásában kaptak ismét kulcsszerepet, Radvánszky azonban ehhez koronaőri minőségében semmiképp sem kívánt hozzájárulni. A báró sajátos módon protestált: megbetegedésére hivatkozva nem vett részt Szálasi 1944. november 4-i miniszterelnöki eskütételén, amelyen pedig hivatalból jelen kellett volna lennie. Valószínű-

leg színlelt volt a vakbélgyulladás, amely miatt „igazoltan volt távol”, mivel október 25. és november 5. között kórházban tartózkodott.

A koronaőrök a Szálasi-kormányzat idején mindinkább tehetetlen szemlélművé váltak a korona hányattatásainak, és külföldre juttatását sem tudták megakadályozni. November 6-án Szálasi Veszprémbe vitette a becses tárgyat, amelynek budavári „búcsúztatásán” a kórházból előző nap hazatért Radvánszky is jelen volt. A miniszterelnök utasítására a koronát Veszprémből, a Nemzeti Bank bomba- és betörésbiztos óvóhelyéről a nyugati határszélre, Kőszegre vitték. Radvánszkyék tiltakoztak, de csupán arra kaptak ígéretet a Miniszterelnökségtől,

hogy a koronát magyar földön, titkos körülmények között elássák. Csak Budapest ostroma után néhány hónappal, az újságokból tudták meg, hogy mégis kivitték az országból.

Mindez a magyar korona sok évszázados történetében egyetlen rövid epizód volt csupán, báró Radvánszky életében azonban utóbb nagy jelentőséget nyert. 1948-ban ugyanis a kommunista pártvezetés Radvánszky-ellenes lejárató propaganda-hadjárata épp az 1944. végi eseményekkel kapcsolatos – alaptalan és hamis – állításokra épült. Politikai ellenfelei azt híresztelték róla, hogy koronaőrként részt vett Szálasi Ferenc eskütételén, és nem akadályozta meg a korona külföldre vitelét.

FOTÓ: FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR

A johannita rend küldöttsége átnyújtja a kormányzónak a rend jelvényeit 1927. szeptember 18-án (Radvánszky Horthy Miklós mellett)

NAGY ÍVŰ EGYHÁZI SZOLGÁLAT

Radvánszky fiatalon bekapcsolódott az egyházi munkába, és a világi (nem lelkesízi) szolgálati területek szinte minden szintjét megismerte. Huszonhat évesen a galgagyörki gyülekezet felügyelője lett. 1911-ben a pesti magyar egyházban presbiterré, 1915-ben másodfelügyelővé választották, emellett a Budapesti Egyházmegye felügyelői tisztét is betöltötte. Az Országos Magyar Luther Irodalmi Társaság világi elnöksége mellett 1921 őszétől az egyetemes egyház Gusztáv Adolf Gyámintézetének világi elnökeként működött egészen 1923 tavaszáig, amikor a báró Solymossy Lajos lemondása folytán 1922-ben megüresedett egyetemes egyházi és iskolai felügyelői tisztségre választották meg.

Nehéz örökséget vett át, amikor a trianoni békediktátum következtében súlyos veszteségeket szenvedett evangélikus egyház legfőbb világi vezetője lett. A Horthy-korszak szinte egészén átívelő felügyelősege alatt az egyház talpra állításán dolgozott. Támogatta az anyagi megerősödését, iskolai és egyéb intézményhálózatának újrászervezését, civil mozgalmait, jótékonyági ügyeit, de a lelki megújulását is.

Szolgálatának utolsó időszaka a szovjet katonai jelenlét mellett fokozatosan kiépülő kommunista diktatúra kezdetére esett, és a merőben új, egyházellenes politikai környezetben nem sokáig maradhatott meg pozíciójában. A pártvezetés a „fasiszta Horthy-rendszer” prominens képviselőjét és az „evangélikus egyházi reakció” egyik fő alakját látta benne, ezért 1948 nyarán erőszakkal eltávolította az egyház éléről.

FELÜGYELŐI SZÉKFOGLALÓ

Radvánszky Albert ünnepélyes beiktatása az egyetemes felügyelői hivatalba az 1923. március 22-i rendkívüli egyetemes közgyűlésen zajlott le a Deák téri evangélikus templomban. Székfoglaló beszédében körvonalazta egyházvezetői programját, mindenekelőtt definiálta feladatkörét és kompetenciáit: eszerint az egyetemes felügyelő kormányozza az egyházat, ugyanakkor képviseli is az állam, más egyházak, a társadalom és a külföld felé. Ennek alapján kiemelt feladatának tekintette az 1848. évi XX. tör-

vénycikkben biztosított egyházi jogok érvényesítését és védelmét.

Hangsúlyozta az anyagi függetlenség megőrzését, aggályosnak és veszélyesnek vélte ugyanis, ha az egyház anyagilag nagymértékben támaszkodik az államra. Szorgalmazta a felekezeti békességet és együttműködést, egymás megbecsülését, de „sohasem egyházunk törvényes jogainak, önértetének és méltóságának rovására”.

FOTÓ: MAGYAR NEMZETI MŰZÉUM ONLINE KATALÓGUSA

Bárá Radvánszky Albert koronaőr megválasztása a Parlamentben és eskütétele 1942-ben

Fontosnak tartotta az egyház lelki megújítását, az intenzív hitélet felélesztését. Kitért például a „szektákra”, amelyek „egyházunk élő törzséről [...] válnak le”, de önkritikusan megállapította, hogy ennek maga az egyház az oka, amely „az Ige egyházától lassanként közeledett a jogszabályok egyháza felé”. Megoldásként a missziói gyülekezetek felkarolását, a szórványok állandó gondozását javasolta.

MÁIG HATÓ ÜZENETEK

Újjonnan megválasztott egyetemes iskolai felügyelőként rá várt az évszázados múltú, de Trianon következtében jelentősen megsérült evangélikus iskolahálózat irányítása is. A megmaradt tanintézetekre szabott egységes iskolapolitika kialakítását szorgalmazta annak érdekében, hogy az evangélikus iskolák a kulturális feladataik ellátásán túl az egyház szellemiségét is képesek legyenek közvetíteni.

Radvánszky 1923-as székfoglalója valódi reformmunkaprogram volt. Az egyházi közigazgatás nehézkes és költ-

séges, adózási rendszerünk elavult, reformra szorul a lelkesválasztás rendje, megfontolandó a püspöki székhelyek állandósítása, újra kell gondolni a trianoni határok között aránytalanná vált egyházkerületek működését – csak néhány pont Radvánszky nem túl kedvező egyházi helyzetelemzéséből. Úgy vélte, hogy az 1891–1894-es zsinat által megalkotott egyházi alkotmány is megújításra szorul. Az egymástól meglehetősen

elkülönülten működő egyházkerületek közti kapcsolatra is bizonyára ráfért némi változtatás. Erre utalhatott e kijelentésével: „Összekötő kapocs akarok lenni az egyházkerületek között.”

1923-ban megfogalmazott székfoglalójának tételei későbbi felügyelői működésének valóban sarokpontjaivá váltak, s a megvalósításukon negyedszázadon át fáradozott. Közülük néhány azonban a mának szóló üzenettel is bír.

■ MIRÁK KATALIN

A szerző történész, egyházunk tényfeltáró bizottságának elnöke, az Evangélikus Országos Levéltár levéltárosa.

Az írás részlet a szerző hosszabb tanulmányából, amely „Talentumaival megáldotta, szolgálatra elhívta” – Bárá Radvánszky Albert (1881–1963) egyetemes egyházi és iskolai felügyelő élete és szolgálata címmel jelent meg A 20. századi magyar protestáns közéletiség arcképcsarnoka című kötetben (szerk. Petrás Éva, Barankovics István Alapítvány, Budapest, 2020, 133–156. o.).

Petőfi tanuló társa

Kétszáz éve született Sárkány Sámuel evangélikus püspök

Kétszáz éve, 1823. január 19-én Duna-egyházán született Sárkány Sámuel lelkész, aki 1890 és 1905 között a Bányai Evangélikus Egyházkerület püspöki tisztét töltötte be.

Szülei Sárkány Sámuel lelkész és Clementis Apollonia. Tanulmányait Duna-egyházán kezdte, majd Sárszentlőrincen, Aszódon és Selmecebányán járt középiskolába – ily módon többször is tanuló társa volt Petőfinek. A költőt később többször vendégül látta a pilisi parókián, sőt öccsét, Istvánt ő eskette.

A teológiát Pozsonyban végezte, majd 1840 és 1844 között a jénai egyetem hallgatója. Tanulmányainak végzetével a temesvári Feldinger családnál nevelő, növendékével több nyugat-európai országot is beutazott. A magyar és a szlovák, valamint a latin és a görög nyelv mellett így a németet, a franciát és az angolt is elsajátította.

Hazajövele után akkor Pilsen szolgált édesapja mellett segédlelkész, majd idősebb Sárkány Sámuel 1848. tavaszi halálát követően a gyülekezet lelkészévé választották. 1872-ben, Székács József halála

FOTÓ: EVANGÉLIKUS ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

után a Bányai Egyházkerület egyik püspökjelöltje, de egy szavazattal győzött ellenében Szeberényi Gusztáv. Az ő halála után, 1890-ben aztán nagy többséggel Sárkány Sámuel választották püspökké. Nevéhez

komoly egyházszerző munka és számos új templom felszentelése fűződik.

1894-ben ő temette Kossuth Lajost. Igehirdetésében egyebek mellett ezt mondta: „Kossuth hívő tagja volt keresztény egyháznak, híven vallotta a protestantizmus hitelveit, részt vett, míg országos gondjai engedték, egyháza ügyeinek intézésében, hosszú évtizeden át felügyelője volt a sámsonházi evangélikus egyháznak, s távolról is melegen érdeklődött egyháza ügyei és sorsa iránt. Legyen áldott emléke amaz egyházban is, mely őt büszkén vallotta magáénak.”

1895. november 2-tól Sárkány püspök a főrendiház tagja; 1897. február 9-én, lelkési szolgálatának ötvenedik jubileumán a magyar király kegyelméből „ilenczfalvi” előnévvel régi nemességének megújítását nyerte.

1905-ben a püspökségről, 1908-ban a pilisi lelkészségről mondott le. Nyolcvannyolc éves korában, 1911. február 15-én hunyt el Pilsen. Koporsójába saját kézzel megírt húsvéti, feltámadási igehirdetését tetette.

EvÉlet-infó

Lelkésznő a szentföldi evangélikus egyházban

Első ízben szentelt női lelképásztort a Jordániai és Szentföldi Evangélikus-Lutheránus Egyház január 22-én, vasárnap Jeruzsálemben.

Sally Alzar 2018-ban diplomázott – egy szíriai teológusnővel együtt – Libanonban, majd a németországi Göttingenben folytatta posztgraduális tanulmányait, közben pedig a Lutheránus Világszövetség (LVSZ) Tanácsának tagjává is választották, amelyben az ázsiai régiót képviseli.

Felszentelésén a világ számos evangélikus egyháza képviseltette magát, és mások mellett Anne Burghardt, az LVSZ főtitkára is – aki szintén az első nőként tölti be ezt a posztot – áldással bocsátotta őt útjára.

A palesztin lelkésznő Jeruzsálemben, valamint Beit Sahourban, Ciszjordániában, az ott működő angol nyelvű gyülekezetekben vezet majd bibliórákat. Ahogy a vele készült in-

FOTÓ: ALBIN HILLERT / LUTHERÁNUS VILÁGSZÖVETSÉG

terjúban is elmondta, ezen túlmenően az arab nyelvű gyülekezettel való kapcsolattartás, valamint a fiatalokkal végzendő munka lesz kiemelten fontos a számára.

Forrás: Lutheránus Világszövetség

BEMUTATKOZIK A DUNAEGYHÁZI EVANGÉLIKUS EGYHÁZKÖZSÉG

Csillag a tornyon

Dunaegyháza község Budapesttől délre, a Duna mellett, Bács-Kiskun vármegye Kunszentmiklósi járásában fekszik. Az 1217-es összeírás Tolvoy néven említi. A török időkben elnéptelenedett területre 1690-től a Felvidékről szlovák ajkú, evangélikus vallású lakosokat telepítettek be; ők már 1715-ben gyülekezetet és iskolát is alapítottak. Az istentiszteletek nyelve 1825-ig kizárólag szlovák volt, ekkortól bevezették a magyar nyelvű alkalmakat is. Manapság a nagy ünnepi istentiszteleteken kétnyelvű a liturgia, és a bibliai igék is mindkét nyelven elhangoznak. Az istentiszteletek elején a lelkész az úgynevezett „térdeplős” éneket szlovákul énekl.

Egy idő után a településen kevésnek bizonyult a földterület, így a lakosok a Duna túlsópartjára is átjártak földet művelni, majd ott néhány család le is telepedett. Ebből a kolóniából alakult ki a mai Kisapostag.

A lelkészek névsorából kiemelkedik a templomépítő Hajnóczy Sámuel, aki Mária Teréziánál járta ki az építési engedélyt – az ő fia a magyar jakobinus Hajnóczy József Krizosztomusz –, illetve Leska István prágai

Evangélikus istentisztelet a Magyar Rádióban

templomból. Igét hirdet Selmeccziné Füzeková Diana lelkész.

Február 12-én, hatvanad vasárnapján 10.04-től istentiszteletet közvetít a Kossuth rádió a dunaegyházi evangélikus

gai szuperintendens, költő, író, valamint Sárkány Sámuel. Utóbbinak itt születtek a fiai: ifjabb Sárkány Sámuel, a későbbi Bányai Evangélikus Egyházkerület püspöke, Sárkány Ede főhadnagy, komáromi várparancsnok és Sárkány József, az 1848–1849. évi szabadságharc honvéd őrnagya. Ő Sárszentlőrincen tanulva jó barátságba került Petőfi Sándorral, aki így többször volt vendége a dunaegyházi paplaknak.

A templom építéséhez itt vetették és égették a téglát. Az épület 1775-re készült el, felszentelése advent második vasárnapján volt. A harmincöt méter

magas tornyot 1820-ban építették hozzá – különlegessége, hogy nem kereszt van a tetején, hanem a protestáns jelleget hangsúlyozva csillag. A torony három harangnak ad helyet. Az oltárkép Than Mór festménye.

A templomot a második világháború alatt négy akna is eltalálta. A tető sérülését akkor önerőből kijavították. Miután azonban 2015 nyarán egy Duna felől érkező forgószél megromlalta a szerkezetét, szükségszerű volt a teljes bontás és az újjáépítés. 2022-ben a teljes homlokzatot is felújították. A jelenlegi parókia, amely a mai napig szolgálja a gyülekezetet, 1839-ben épült, 2021-ben pedig megújult. Megépülésekor azzal vált híressé, hogy ez volt a megyében az első paplak, ahová bevezették a vezetékes vizet a közeli artézi kútról.

Az egyházközség része Solt, ahol kéthetente vannak istentiszteletek; telente a katolikus zarándokháznál, húsvéttól adventig pedig a református templomban. A lelkész a szlovákiai magyar származású Selmeccziné Füzeková Diana. Férjével, Selmecczi Géza Tamással segítik egymást a szolgálatokban. ■

A budavári evangélikus szabadegyetem következő alkalmát február 13-án, hétfőn 19 órai kezdettel tartjuk a Bécsi kapu téri evangélikus templom kápolnájában (Budapest I. ker., Táncsics Mihály u. 28.). Nényei Pál író, drámaíró, középiskolai tanár tart előadást Petőfi Sándor születésének kétszázadik évfordulója kapcsán. Az alkalomra a belépés ingyenes. Minden érdeklődőt szeretettel várunk.

Templomok elektromos padfűtésének kivitelezésével foglalkozik negyven éve működő családi manufaktúránk. Hazánkban közel ötszáz templomban az általunk készített fűtést használják. Harmincéves karbantartási üzemidő; nyolc év garanciával és teljes körű áramszolgáltatói ügyintézővel. Elérhetőségünk: Correct-Vill Team Kft., Almásy Ákos ügyvezető • www.correctvill.hu; tel.: (+36) 30/356-5023.

TRADICIONÁLIS HARANGOK ÖNTÉSE

GOMBOS MIKLÓS
ÉS FIA, FERENC

www.harangontes.hu

Cím:
2162 Órbottyán
Rákóczi u. 134. Pf. 10.

Mobil:
+36 30 9489575
+36 30 7288161
Tel.: 06 28 360 170

E-mail:
gombosmi@harangontes.hu
info@harangontode.hu

Harang eladó! Új öntésű, 725 kg, G hangú, füles. Érdeklődni: (06) 30/728-8161; www.harangontes.hu.

EVANGÉLIKUS Élet

**A Magyarországi
Evangélikus Egyház lapja**
Megjelenik kéthetente

E-mail: evelet@lutheran.hu • EvÉlet online: evangelikusélet.hu • Hirdetésfelvétel: hirdetes@evelet.hu
• Előfizetés: kiado.penzugy@lutheran.hu • Szerkesztőség: 1085 Budapest, Üllői út 24.
Tel.: 06-20/824-5519. • Szerkesztőségi titkár (hirdetési ügyek referense): BALLA MÁRIA (maria.ballal@lutheran.hu) • Főszerkesztő: KÉZDI BEÁTA (beata.kezdi@lutheran.hu)
• Hírszerkesztő: VITÁLIS JUDIT (judit.vitalis@lutheran.hu) • Olvasószerkesztő: DOBSONYI SÁNDOR (sandor.dobsonyi@lutheran.hu) • Korrektor: MÁTÉ TÓTH ZSUZSÁNNA (matetot@gmail.com)
• Tervezőszerkesztő: SZABÓ DÁVID KÁROLY (david.szabo@lutheran.hu) • Rovatvezetők:
BALLA MÁRIA – Oratio oecumenica (maria.ballal@lutheran.hu), SZABÓNÉ MÁTRAI MARIANNA – A vasárnap igéje (mariann.matrai@lutheran.hu), HEGEDŰS ATTILA – Ifjúság (attila.hegedus@lutheran.hu), TAMÁSY TAMÁS – Új nap – új kegyelem (tamytam@t-online.hu), DR. ECSI ZSUZSA – Cantate (ezsu@lutheran.hu), KOVÁCS ELEONÓRA – Thesaurus (eleonora.kovacs@lutheran.hu), BODA ZSUZSA – Népszerű teológia, Evangélikus arcképcsarnok (bodazszusalutherkiado@gmail.com) • Kiadja a Luther Kiadó (kiado@lutheran.hu), 1085 Budapest, Üllői út 24. Tel.: 06-1/317-5478, 06-20/824-5518
• Felelős kiadó: ANTAL BÁLINT, a Luther Kiadó igazgatója (balint.antal@lutheran.hu) • Nyomdai előállítás: PRIME RATE KFT. (1044 Budapest, Megyeri út 53.) www.primerate.hu; felelős vezető: DR. TOMCSÁNYI PÉTER • Árusítja a kiadó. • Terjeszti a Magyar Posta Zrt. Terjesztési ügyekben reklamáció a Magyar Posta Zrt. Hírlapüzletág telefonszámán: 06-1/767-8262 és a Luther Kiadónál. • INDEX 25 211, ISSN 0133-1302 (nyomtatott), ISSN 1787-0313 (online)
• Előfizethető közvetlenül a kiadónál. Az előfizetési díj beföldön egy példány esetén negyedévre 5100 Ft, fél évre 9600 Ft, egy évre 18 000 Ft. • Kedvezményeinkről a Lutherkiado.hu oldalon tájékozódhat. • A lap digitálisan is előfizethető a Luther Kiadó webáruházában. Digitális előfizetés negyedévre 3000 Ft, fél évre 5500 Ft, egy évre 10 000 Ft. Egy digitális lapszám ára: 600 Ft. • Csak a minden hónap 15-ig beérkező lemondásokat tudjuk az azt követő hónap elsőjével regisztrálni, ellenkező esetben még egy hónapig jár az újság. • Beküldött kéziratokat nem őrizzük meg és nem küldünk vissza. • Címlapfotó: MAGYARI MÁRTON

**ORATIO
OECUMENICA**

Mindenható örök Istenünk, mennyei Atyánk, aki arra hívtál el minket, hogy örök kapcsolatban legyünk veled, hallgass meg, amikor hozzád fordulunk könyörgéseinkkel!

Urunk, köszönjük, hogy szólsz hozzánk, hogy anyanyelvünkön olvashatjuk szent akaratodat. Kérünk, add, hogy igédre nyitott legyen a szívünk, ne csak halljuk, de meg is tartsuk azt, bőséges termést hozva a te dicsőségedre.

Urunk, hálád adunk neked, hogy elküldted elhívott szolgálodat, hogy hirdessék igédet. Áldd meg szolgálatukat, hogy hűségesen és hitelesen tanúskodjanak az örömhírről, hogy minél többen megismerhessék üdvözítő akaratodat.

Urunk, hálád adunk neked gyülekezetünkért, evangélikus egyházunkért és egész egyházadért. Tégy minket sóvá és lámpássá a világban, hogy betölthessük tőled kapott küldetésünket.

Urunk, könyörgünk a családokért: segítsd a gyermekeket hitben és léleken növekedni. Segítsd az ifjakat, akik önmagukat keresik. Áldd meg a fiatal felnőtteket, a munkakeresőket, a fiatal házasokat, a gyermeket várókat, a gyermekeket nevelőket. Segítsd a szülőket, hogy szülői hivatásukat neked tetszően töltsék be, és istenfélelemben, türelemben, szeretetben neveljék gyermekeiket. Te légy az idősekkel, hogy bölcsességben tudjanak megöregedni.

Urunk, könyörgünk községeinkért, városainkért, népünkért és vezetőinkért s az egész világért. Vess véget a háború borzalmainak, hogy akaratod szerint békeességben, szeretetben, egymást tisztelve és támogatva tudjunk munkálkodni a következő nemzedékek jövőjéért.

Kegyelmes mennyei Atyánk! Nélküled semmik vagyunk, de veled minden lehetséges! Segíts meg minket, hogy mindenkor rád hallgassunk, és téged követve eljussunk mennyei országodba, ahol örökké áldhatunk téged a mi Urunk, Jézus Krisztus által. Ámen.

HATVANAD VASÁRNAP – ZSOLT 95,1-11

Az élet tanítómestere

„A történelem az élet tanítómestere.” Cicero nyomán ma is sokan tartják ezt az alapállást. Akadnak azonban olyanok is, akik szerint a történelem semmire sem jó, legkevésbé arra, hogy eligazítson az életünk nehéz helyzeteinek megoldásában. Már Napóleon is úgy gondolta, hogy „a történelem az elfogadott hazugságok összessége”. Az ókori történész, Dionüsziosz „példákon alapuló filozófiának” nevezte a történelmet. A 19. századi brit historiográfia nagy alakja, Thomas Carlyle „a nagy emberek életrajzának” tekintette.

A bibliai szerzők mégis számos alkalommal nyúlnak vissza történelmi példákért, ha tanítani, emlékeztetni szeretnék az olvasókat, hallgatókat. A *Zsidókhoz írt levél* mondatai (Zsid 3,7–11) is a múltat idézik, amikor a szórványban élő keresztyén kisebbséghez szólnak támogatásként. Az ott hangzó ígihirdetésnek éppen a 95. zsoltár volt a textusa.

Aki magvető – vízfakasztó – szabadító. Hatvanad vasárnapján nem a magvető példázatának megszokott témáját kapjuk ajándékba, hanem egymásra reflektáló bibliai textusok különlegesen szép összefüggése rajzolódhat ki számunkra. Felfedezhetjük, hogy csakúgy, mint a régmúltban, a jelenben is megszólal Isten szava, lehetőségeket teremtő evangéliuma.

Ez az igazi liturgikus himnusz Istennel, a világ Teremtőjével és Urával való nagy találkozásra készíti fel népét. Olyan istentiszteleti rend, amely egységet munkál, közben pedig az igei üzenet irányába tereli a figyelmünket. A mózesi vízfakasztás történetére utal vissza, amikor az Egyiptomból éppen megmenekültek zúgolódása és vezetőjükkel, Mózeszel szembeni intrikája mögött a hitetlenség és az igazi vezető iránti bizalmatlanság is felszínre tör.

Isten azonban újra a szabadulás útját munkálja. A sziklából víz fakad, hogy megmentsen a szomjúságtól, és az élet folytatásának lehetőségét adja, a kezekből pedig végül kihullnak a Mózesnek szánt kövek. Lehetetlen nem észrevenni a helyzet szokatlan rendeződése mögött Isten akcióját az övéért.

Aki talajtalan – hitetlen – elérhetetlen. Mégis sokatmondó, hogy a helyszínt a hagyomány szerint Mózes a perlekedésről, az Isten vezetését kétségbe vonó kísértő gondolatról nevezte el. Fontos jelzése ez annak, hogy mennyire nem vagyunk fogékonyak az ő felénk forduló kegyelmére. Ez a jellegzetes vonás – Istennek az ígéreteihez való hűsége és népének elhárító hitetlensége – eltérő szituációkban refrénként tér vissza a Biblia világában.

Mindannyian érintettek vagyunk, akár a bibliai korban élt szereplők, akár Isten mai népe. A történetünk, örömeink és

”

veszteségeink, eredményeink és félelmeink szövetében nehezen fedezzük fel az isteni szílat. Hitetlenül és bizalmatlanul megyünk el segítségével mellett, lebecsülve irgalmát.

RAFFAELLO SANTI: MÓZES VÍZET FAKASZT A SZIKLÁBÓL

Kőszikla, amelyből nemcsak víz, de élet is támad. Nem formális, kiüresedett kultikus gyakorlatot tükröző kötelező introituszként hangzik fel tehát ez a zsoltár, hanem komoly üzenetet hordozó ígeként. A magasztalásra való felhívás mellett tömör hitvallás is hangzik az emberi élet mindig biztos kősziklájáról. Luther is tudta, hogy az ige az egyetlen, amely tartósan, szilárdan, minden változás és külső tényező, támadás, bűn, emberi hitetlenség, a kísértő hatalma ellenére megáll.

Kőszikláról ma is csak a szilárdság, a tartós alap képe miatt érdemes beszélni. Mert közben – ha nem is a történelemből – Istentől magától tanulhatjuk meg, hogy az ő cselekvése, viaszgató és félelmet oszlató, vezető és útba igazító, figyelmeztető, de még ítélő szava is, leginkább pedig a Krisztus-esemény mögött éppen nem egy mozdíthatatlan és hideg-rideg kősziklaérzet, hanem értünk mozduló, minket menteni kész élő, tevékeny, személyes jelenlét áll.

■ SMIDÉLIUSZ GÁBOR

Imádkozzunk! *Irgalmas Urunk, kérünk, taníts minket is arra az irgalomra, amelyet nem olvashatunk ki a történelmünkéből, és nem sajtáthatunk el semmilyen más emberi tudás vagy ismeret nyomán sem. Add, hogy igéd, amely Krisztusban élővé lett, legyen megtartóerő számunkra. Ne a szívünk maradjon kemény, hanem a hitünk szilárd, hogy benned életet nyerjünk. Ámen.*

Új nap – új kegyelem

Vasárnap (február 12.) *De nagyon vigyázzatok! [...] Szeressétek az Urat, a ti Isteneteket, és mindenben az ő útjain járjatok...!* Józs 22,5 (Jn 12,26a; Lk 8,4–8[9–15]; Zsid 4,12–13; Zsolt 61) Útravalóként hangzottak el Józsué szavai, amikor a honfoglalást követően Izráel törzsei új otthonaik kialakításához foghattak. Az új falvak és városok még a tervezőasztalon sem voltak készzen, de a később majd útjaikon járó emberek céltalanságával szemben Józsué már útjelzőket készít. Hiszen az úton levő ember életminőségét még a lába alatt érzett biztonságos és rezzenéstelen pálya minőségénél is jobban határozza meg az, hogy végső soron hova megy, hova tud elérni az úton. „Út vagyok én! Ki rám figyel, / A biztos célt az éri el...” (EÉ 438,2)

Hétfő (február 13.) *A vámszedő pedig távol állva még szemét sem akarta az égre emelni, hanem a mellét verve így szólt: Istenem, légy irgalmas nekem, bűnösnek!* Lk 18,13 (Zsolt 51,13; 5Móz 32,44–47; Róm 1,1–7) Isten ajándéka, ha valaki eljuthat a személyes bűnbánat megtisztító pillanataig. Miért? Mert sokkal egyszerűbbnek tűnik kiokoskodni, hogy bűn nem is létezik, csak mindenki más felfogásban él. Ha bármi rossz van a nagyvilágban vagy a személyes világomban, akkor arról mindig valaki más tehet. Végső soron pedig nem én vagyok hibás, önző, korrupt, hűtlen, gátlástalan... – hanem ilyen ez az egész mai világ! Így lassanként elveszítem önmagam, másokat és Istent. De kereshetem azokat a pillanatokot is, amikor kegyelemben visszanyerhetem mindezt.

Kedd (február 14.) *Boldogok a tiszta szívűek, mert ők meglátják Istent.* Mt 5,8 (Zsolt 73,1; Ám 8,[4–10]11–12; Róm 1,8–15) Sokszor halljuk, hogy emberek azzal utasítják vissza a kereszténységet: nem látják Isten jelenlétét és igazságát a világban, az egyházban, más embereken. Ha volt valaki, aki őszintén – és hiába – kereste Isten jelenlétét az emberek között, az éppen Jézus volt: vajon talál-e hitet az Emberfia, mikor eljön a világba? (Lk 18,8) Másként is hangzik ez a kritika az ő szájából, mivel nem azért mondja, hogy aztán igazolja a maga Isten iránti érdektelenségét... Ehelyett éppen ő az, aki feltárja Isten jelenlétét minden ember iránti szeretetből. Ezt ki-ki a maga szívében láthatja, vagy éppen nem látja – de ne mutogassunk mások felé abban, ami mindenekelőtt rajtunk múlik!

Szerda (február 15.) *A sokaság pedig csodálkozott, amikor látta, hogy a némák beszélnek, a nyomorékok egészségesek lesznek, a bénák járnak, a vakok pedig látnak, és dicsőítette Izráel Istenét.* Mt 15,31 (Ézs 29,14; Lk 6,43–49; Róm 1,16–17) Változékony a közhangulat. Igen hamar eljuthat az ember – bármely korban, bármely országban – a rácsodálkozástól az

érdektelenségig, a lelkes ünnepléstől Jézus megbélyegzéséig és elítéléséig... Nem a hosszan tartó lelkesedés vagy hatás a tanítvány elköteleződésének a titka, hanem a naponkénti rácsodálkozás arra, aki ígérete szerint velünk van minden napon a világ végezetéig.

Csütörtök (február 16.) *Jézus mondja: Nektek pedig még a hajatok szála is mind számon van tartva. Ne féljetekek...!* Lk 12,7 (Jón 2,3a; 1Thessz 1,2–10; Róm 1,18–32) Korunk egyik nyomasztó ellentmondása, hogy miközben emberi kapcsolataink gyakran alakulnak át figyelemhiányos együttéléssé, mégis nagy szorongás van bennünk azzal szemben is, hogy „számontartsanak” minket. A legszorosabb környezetünktől is képesek vagyunk elzárkózni, de akár az internet személytelen világában is láthatóvá és követhetővé tesszük magunkat. Ezzel a csapongással megnehezítjük a magunk és a mások életét is. Tudnunk kellene, hogy kire számíthatunk valójában, s rájuk fordítani az időt és a figyelmet. Istenre mindig számíthatunk, sőt a javunkat akarja.

Péntek (február 17.) *Milyen nagy alkotásaidnak a száma, Uram! Valamennyit bölcsen alkottad, tele van a föld teremtményeiddel.* Zsolt 104,24 (Jel 4,11; 2Tim 3,[10–13]14–17; Róm 2,1–16) A zsolttár hatalmas éneke egy olyan szívből szólal meg, amely otthon érzi magát Isten közelében. Ha sikerül kiszakadnunk a meg nem szűnő kötözködésből, amelyet az embervilág Istennel folytat, akkor akár egy Istennel közelségben, sőt közösségben megélt világban is találhatjuk magunkat. Hiszen nem ellenünkre való, hogy végső soron Alkotóként mégiscsak Isten van otthon ebben a világban, mi pedig a vendégei vagyunk – és nem megfordítva. A hit valódi átszakadása az, amikor végre átélem: nem én hívtam meg őt, hanem ő hívott meg engem.

Szombat (február 18.) *Nincs senkim rajtad kívül a mennyben, a földön sem gyönyörködöm másban.* Zsolt 73,25 (Róm 8,38–39; Mt 13,31–35; Róm 2,17–29) Az örök érvényű dolgok szépsége utánozhatatlan és felülmúlhatatlan. Nem kell a földi életünket alábecsülnünk amiatt, hogy nem mindennap vannak ilyen meghatározó élményeink, de életünk során nagyon meg kell becsülnünk őket, amikor megtörténnek. Múlhatatlan szükségünk van arra, hogy meríteni tudjunk belőlük a kritikus időkben. Ha azt érezzük is sokszor, hogy „koldusok vagyunk, ez az igazság” (Luther) – akkor is abban a hitben nyugodhatunk meg, hogy kegyelmes Istenünk van életünkben, halálunkban.

Bálint-napi áldással egybekötött ZENÉS istentisztelet

Igét hirdet
Kondor Péter,
a Déli Evangélikus
Egyházkerület püspöke

Közreműködik
Zelzah együttes
Smidéliusz Gábor
vezetésével

Mekis Péter
organista

2023. február 14., kedd, 18 óra

Deák téri evangélikus templom (Budapest V. ker., Deák tér 4.)

A házasság hete központi programjainak fővédnöke Novák Katalin köztársasági elnök és férje, Veres István.

Házasság hete

EVANGÉLIKUS
Élet

Jelöljön médiakommunikációs alkotást a 2023. évi Bornemisza Péter- és Írónád díjra!

A Magyarországi Evangélikus Egyház ismét kitüntetésekkel ismeri el azokat a világi és evangélikus egyházi felületeken publikált alkotásokat, amelyek az evangélikusság és az evangélikus egyház pozitív megítélését, népszerűsítését vagy missziós tevékenységét segítették elő az elmúlt évben.

Jelölést leadni **2023. február 19-ig** lehet az egyház honlapjáról (Evangélikus.hu) elérhető online jelölőfelületen.

Bornemisza-
díj 2023

Írónád
díj 2023